

Focloir-Trachtais v1.1

Jeffrey Seathrún Sardina

Eanáir 2025

1 Achoimre na dTéarmaí

Gaeilge	Béarla
(frása le 'ceangailte')	connectivity
(frása le 'toise')	dimensionality
0-sonra	0-shot
abairt thriarach	triple
ailíniú	alignment
ailíniú struchtúir	structural alignment
ainmní	subject
airmheán	median
airí	feature
ar siúl	running
aschur	output
bun-samhail	baseline model
bunachar sonraí	database
ceangal	edge
ceangal	relation(ship)
ceist	query
ceist réamhinsinte nasc	link prediction query
ciseal	layer
ciseal lán-cheangailte	dense layer
ciseal nialas	dropout layer
comhchoibhneas	correlation
comhéifeacht	coefficient
cothromóid	equation
creatlach	framework
creatlach ailínithe struchtúir	structural alignment framework
cruthaigh	to instantiate
cruthú	instantiation (process)
cuardach hipear-pharaiméadar	hyperparameter search
cuir amach	to output
cuir ar siúl	to run
cuir isteach (i)	to input (into)
cumadóireachta	generative
cuspóir	object
céim	degree
cóimhinicíocht	co-frequency
córas feabhsúcháin	optimiser
córas intleachta saorga (córas IS)	artificial intelligence (AI) (system)
córas rialtachta	regulariser
cúpla-sonra	few-shot
dearadh	architecture
deimhneach	positive

deimhnigh	to validate
deimhniú	validation
diúltach	negative
dlúth	density
dlúth	dense
dáileadh	distribution
dírthe	directed
dóchúlacht	probability
faisnéis	predicate
feabhsaigh	to optimise
feabhsúchán	optimisation
feidhm	function
feidhm phionóis	loss function
feidhm scórála	scoring function
feidhm siogmóideach	sigmoid function
fo-ghraf	subgraph
fo-thacar	batch
foghlaím cheart	correct fitting
foghlaím easnamhach	underfitting
folaigh	latent
foshuíomh	assumption
frith-shampla	negative (sample)
frith-shampla	counterexample
frith-shamplóir	negative sampler
fíor-abairt (thriarach)	positive (triple)
graf	graph
graf eolais (GE)	knowledge graph (KG)
hipear-pharaiméadar	hyperparameter
hipitéis ar ailíniú struchtúir	structural alignment hypothesis
histegram	histogram
inchreidteacht	plausibility
insamhail	to simulate
insamhladh	simulation
intleacht shaorga (IS) (coincheap)	artificial intelligence (AI) (concept)
ionadaíochta	representative
ionchur	input
le lipéad	labelled
leabú	embedding
leabú graif eolais (LGE)	knowledge graph embedding (KGE)
leagan	instantiation (concept)
leagan	representation
lipéad	label
lónra	network
lónra cairdis	social network
lónra néarach (LN)	neural network (NN)
lónra ríomhairí	computer network
mapa	mapping
meastachán	estimate
meastachán a dhéanamh (ar)	to approximate
meastachán a dhéanamh (ar)	to estimate (about)
meastachán	approximation
measúnaigh	to evaluate
measúnú	evaluation
minicíocht	frequency
mion-fheabhsú	to finetune

méid na bhfo-thacar	batch size
n-sonra	n-shot
neamh-fheicthe	unseen
néarach	neural
nód	node
ointeolaíocht	ontology
paraiméadar	parameter
pionós	loss
randamach	random
ráta foghlama	learning rate
réad	instantiation (object)
réamh-thraenáil	pretraining
réamh-thraenáil	to pretrain
réamhinsint nasc (RN)	link prediction (LP)
réamhinsintoir nasc	link predictor
réasúnaíocht a dhéanamh (ar)	to reason (on)
ríomheolaíocht	computer science
ríomhfhoghlaim	machine learning
ró-fhoghlaim	overfitting
samhail	model
samhail leabaithe graif eolais (SLGE)	knowledge graph embedding model (KGEM)
samhlaigh	to model
sampla	sample
sampla fánach	random sample
sampláil	to sample
samplóir	sampler
scoth na réimse	state of the art (best)
scálach	scalar
scór	score
scór inchreidteachta	plausibility score
scóráil	to score
seal	epoch
slonn	expression
sonraí	data
staid na réimse	state of the art (current)
struchtúr	structure
tabhair chun rialtachta	to regularise
tabhairt chun rialtachta	regularisation
tacar	set
tacar deimhnithe	validation set
tacar sonraí	dataset
tacar sonraí comparáide	benchmark dataset
tacar teisteála	testing set
tacar traenála	training set
tasc réamhinsinte nasc	link prediction task
teisteáil	testing
teisteáil	to test
toipeolaíocht	topology
toise	dimension
tomhais	to measure
tomhas	metric
tomhas earráide	error
tomhas	measure
traenáil	training
traenáil	to train

tras-fhoghlaim	transfer learning
ualach	weight
ualaigh	to weight
ualaithe	weighted
uilíoch	global
veicteoir	vector
áitiúil	local
éadlúth	sparse
éadlúth	sparsity
éifeachtacht (ama, fhuinnimh)	efficiency
éifeachtacht (ama, taisc)	performance

Table 1: Liosta na dtéarma Béarla ar fad agus a leagan Gaeilge, cuirtear in ord de réir na dtéarma Gaeilge.

2 Téarmaí

(frása le 'ceangailte') (ainmfhocal): connectivity sainmhíniú (ga): Cé chomh ceangailte is atá cuid de ghraf eolais (.i. nód nó ceangal) le codanna eile den ghraf céanna.

sainmhíniú (en): How connected one part of a knowledge graph (i.e. a node or edge) is with other parts of the same graph.

tagairtí:

- ceangailte: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Níl téarma dó seo ar fáil go díreach ó Fhoclóir Uí Dhónaill, De Bhaldraithe, Uí Dhónaill agus Uí Maoileoin, ná Uí Dhuinín. Cé go bhfuil dlús ann (mar 'density' i gcomhthéacs eolaíochta), is iomaí saghsanna dlúis atá ann i ngraf eolais, agus níl 'connectivity' ach ar cheann amháin acu sin. Fágtar gan téarma ar leith é seo mar sin, agus úsáidtear frása leis an téarma 'ceangailte' mar sin.

- Samplaí: Cé chomh ceangailte is atá rud, nód atá an-cheangailte le nóid eile, srl.

(frása le 'toise') (ainmfhocal): dimensionality sainmhíniú (ga): Ag trácht ar spás veicteora, líon na n-uimhreacha atá i ngach uile veicteoir sa spás céanna; nó, an t-airí ruda a bhfuil toisí aige.

sainmhíniú (en): Regarding a vector space, the number of elements contained in each vector in that space; or, the property of having dimensions.

tagairtí:

- toise: féach ar an téarma 'dimension / toise'

nótaí aistriúcháin:

- féach ar an téarma 'dimension / toise'

0-sonra (ainmfhocal): 0-shot sainmhíniú (ga): Cur chuige mion-fheabsaithe ina bhfuil an tsamhail réamh-thraenáilte teistéalte ar tacar sonraí nua gan mion-fheabsú ar bith.

sainmhíniú (en): A finetuning protocol in which the pretrained model is directly tested on a new dataset without finetuning.

tagairtí:

- sonra: féach ar an téarma 'database / bunachar sonraí'

nótaí aistriúcháin:

- Féach ar an téarma 'n-shot / n-sonra'.

abairt thriarach (ainmfhocal): triple *sainmhíniú (ga)*: abairt trí choda (a, f, c) atá mar aonad eolais bunúsach i ngraf eolais.

sainmhíniú (en): a three-part statement (s, p, o) that acts as the basic unit of knowledge in a knowledge graph.

tagairtí:

- abairt: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- triarach: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Cé go bhfuil an focal 'triarach' ar Téarma.ie leis an mbrí chéanna (nach mór), ní ghlacfar leis sin toisc nach bhfuil fianaise ar bith ann sna foclóirí iontaofa gur féidir 'triarach' a úsáid mar ainmfhocal. Sna foclóirí eile sin, ní luaitear é ach mar aidiacht. Mar sin, úsáidtear mar aidiacht amháin anseo é.

ailíniú (ainmfhocal): alignment *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs an tráchtais seo, cé chomh maith is a luíonn dá thomhas / cáilíochtaí le chéile ar leibhéal leathan.

sainmhíniú (en): In the context of this thesis, how well two measures / quantities relate to each other in general terms.

tagairtí:

- ailíniú: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Téarma ar fáil i gcomhthéacs comhchosúil sna foclóirí thuas.

ailíniú struchtúir (ainmfhocal): structural alignment *sainmhíniú (ga)*: Cé chomh maith is a luíonn struchtúr ruda (i.e. graf eolais) le cáilíocht mhatamaiticiúil eile.

sainmhíniú (en): How well the structure of something (i.e. a graph) relates to some other mathematical quantity.

tagairtí:

- ailíniú: féach ar an téarma 'alignment / ailíniú'
- struchtúr: féach ar an téarma 'structure / struchtúr'

nótaí aistriúcháin:

- Féach ar an téarma 'alignment / ailíniú'.
- Féach ar an téarma 'structure / struchtúr'.

ainmní (ainmfhocal): subject *sainmhíniú (ga)*: in abairt thriarach (a, f, c) , an chéad nód a atá mar thús ag an gceangal f .

sainmhíniú (en): in a triple (s, p, o) , the first node s that acts as the head of the relationship p .

tagairtí:

- ainmfhocal: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- I mBéarla, samhlaítear abairtí triaracha mar abairtí teangeolaíochta le hainmfhocal, le faisnéis, agus le cuspóir. Glactar leis an analach chéanna i nGaeilge.

airmheán (ainmfhocal): median *sainmhíniú (ga)*: Ag caint ar dháileadh, an luach díreach i lár na luachanna ar fad agus iad sórtáilte.

sainmhíniú (en): With regards to a distribution, the value directly in the middle of all sorted values.

tagairtí:

- airmheán: Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

nótaí aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil leis an mbrí chéanna sna foinsí thuas.

airí (ainmfhocal): feature *sainmhíniú (ga)*: Ionchur amháin ar shamhail ríomhfhoghlama, nó cuid uimhriúil den tsamhail chéanna, a sheasann do shonra nithiúil nó folaigh den tacar sonraí atá á fhoghlaim.

sainmhíniú (en): A single input to, or numerical element of, a machine learning model that represents a concrete or latent element of the dataset being learned.

tagairtí:

- airí: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Ní mar théarma eolaíochta atá sé i gceann ar bith de na foclóirí thuas. Cé is moite de sin, is léir go gcuireann 'airí' an bhrí cheart in iúl agus é á úsáid i gcomhthéacs eolaíochta.
- Tá réimse leathan focal eile (.i. tréith, gné, srl) a bheadh inúsáidte sa gcomhthéacs seo. Cé is moite de sin, is minice iad sin i gcomhthéacs duine, seachas ruda theibí nó eile.

ar siúl (aidiacht): running *sainmhíniú (ga)*: Ag trácht ar próiseas, tar éis a beith tosaithe agus fós ag obair (gan a bheith críochnaithe go fóill).

sainmhíniú (en): Regarding a process, having been started and still working (not being finished yet).

tagairtí:

- ar siúl: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Tá go leor téarmaí eile ar féidir (agus ar ceart) iad a úsáid: tosaithe, ag próiseáil, i mbun próiseála, curthar ar bun, srl. Níl cúis ar bith gan iad sin a úsáid más fearr leat iad. Tugtar sampla amháin thuas ní toisc gurb é is fearr, ach toisc gur rogha mhaith amháin atá ann.

aschur (ainmfhocal): output *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs córais, próisis, nó feidhme, sonraí a thagann as an bpróiseas céanna agus é críochnaithe.

sainmhíniú (en): In the context of a system, process, or function, data that is returned from the process at its end.

tagairtí:

- aschur: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Luann Foclóir De Bhaldraithe 'aschur' mar théarma teileachumarsáide – sin le rá, i gcomhthéacs an-chosúil leis an gcomhthéacs seo. Sin ráite, is cosúil go bhfuil an téarma 'aschur' (i gcomhthéacs teileachumarsáide) ag trácht ar aschur mar choincheap, seachas mar shonraí nó mar réad ríomhaireachta. Mar sin, is dócha gur cirte a rá 'tá dhá uimhir mar aschur ag an bhfeidhm' nó 'tá dhá uimhir aschuir ag an bhfeidhm' seachas '* tá dhá aschur ag an bhfeidhm'.
- Ní léis ó na Foclóirí thuas gur féidir briathar a dhéanamh as seo (.i. *aschuir). Mar sin, moltar frása le 'aschur' a úsáid nuair atá briathar de dhíth; m.sh. Rinne an fheidhm dhá uimhir a chur amach (mar aschur).

bun-samhail (ainmfhocal): baseline model *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs ríomhfhoghlama, samhail (chaighdeánach) a úsáidtear chun comparáid a dhéanamh le samhlacha (nua) eile agus iad á meas.

sainmhíniú (en): In the context of machine learning, a (standard) model that is used to compare to other (new) models to evaluate them.

tagairtí:

- bun-: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

- samhail: féach ar an téarma 'model / samhail'

nótaí aistriúcháin:

- Cé go bhfuil an téarma 'baseline' -i 'bunlíne' ar fáil i bhFoclóir de Bhaldraithe agus i bhFoclóir Uí Dhónaill, ní luann siad comhthéacs áirithe ar bith leis. Toisc gur foclóirí ginearálta iad, is cinnte ach raibh ríomheolaíocht ar intinn ag a n-údar agus iad ag cur an téarma seo isteach. Glactar le 'bunlíne' cinnte, toisc gur as foinse dúchasach a thagann sé. Sin ráite, cuirtear téarma eile ar fáil anseo toisc go bhfuil fianaise ann sna foclóirí céanna go bhfuil ciall leis, agus toisc é a bheith in ann trácht níos cruinne agus níos léire a dhéanamh ar an sórt 'bunlíne' atá i gceist anseo: samhail ríomhfhoghhlama.
- Sin ráite, más 'baseline' níos ginearálta atá i gceist, ba cheart an téarma 'bunlíne' a úsáid. Agus fiú i gcomhthéacs ríomhfhoghhlama, tá fianaise ann go bhfuil ciall leis sin chomh maith ó na foclóirí thuas.

bunachar sonraí (ainmfhocal): database *sainmhíniú (ga)*: Bailiúchán sonraí ar ríomhaire a bhfuil struchtúr loighciúil righin leis.

sainmhíniú (en): A collection of data on a computer with a strict logical structure.

tagairtí:

- bunachar*: Dineen (1934) [1], Ó Dónaill (1977) [2]
- sonra: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4]*, Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- * Úsáidtear 'bunachair' mar leagan iolra den téarma seo, cé nach bhfuil leagan iolra den fhocal 'bunachar' luaite i bhFoclóir Uí Dhónaill.
- Tá 'bunachar sonraí' ar fáil mar aistriúchán ar 'database' ar Foclóir.ie agus ar Téarma.ie, ach níl i bhfoclóir ar bith eile a úsáidtear sa tráchtas seo (.i. Ó Dónall, Ua Duinnín, srl). Sin ráite, tá idir 'bunachar' agus 'sonra' ar fáil i go leor foclóirí eile, agus níl fianaise ar bith ann go mbeadh an téarma 'bunachar sonraí' mí-nádúrtha dá bharr sin. Móide sin, níl cúis ar bith téarma eile le brí gaolmhar (m.sh. 'foras sonraí') a chumadh nua atá téarma cuí ann cheana féin. Glactar le 'bunachar sonraí' mar sin.
- Úsáidtear 'sonraí' san uimhir iolra toisc go bhfuil níos mó ná sonra amháin i nach uile bunachar sonraí (nach mór).

ceangal (ainmfhocal): edge *sainmhíniú (ga)*: cuid de ghraf a nascann (nó a cheanglaíonn) dhá nód le chéile.

sainmhíniú (en): an element of a graph that serves to connect two nodes.

tagairtí:

- ceangal: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Is mar thagairt d'fheistiú (le rópa) a úsáidtear an téarma seo den chuid is mó sna foclóirí. Sin ráite, is féidir a rá chomh maith go bhfuil dhá nód a bhfuil ceangal eatarthu 'feistithe' lena chéile, sa chaoi nach measann an t-údar gur bac ar bith é sin ar úsáid an fhocail 'ceangal' leis an mbrí nua seo.
- Seo an téarma céanna is a úsáidtear chun 'relation(ship)' a chur in iúl, toisc go bhfuil an bhrí chéanna leis.

ceangal (ainmfhocal): relation(ship) *sainmhíniú (ga)*: cuid de ghraf a nascann (nó a cheanglaíonn) dhá nód le chéile.

sainmhíniú (en): an element of a graph that serves to connect two nodes.

tagairtí:

- ceangal: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Is mar thagairt d'fheistiú (le rópa) a úsáidtear an téarma seo den chuid is mó sna foclóirí. Sin ráite, is féidir a rá chomh maith go bhfuil dhá nód a bhfuil ceangal eatarthu 'feistithe' lena chéile, sa chaoi nach measann an t-údar gur bac ar bith é sin ar úsáid an fhocail 'ceangal' leis an mbrí nua seo.
- Seo an téarma céanna is a úsáidtear chun 'edge' a chur in iúl, toisc go bhfuil an bhrí chéanna leis.

ceist (ainmfhocal): query *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs bunachar sonraí, ordú a chuirtear ar an mbunachar i bhfoirm cód chun freagra a fháil uaidh. Mar shampla, is féidir ceist a chur ar ghraf eolais faoi an bhfuil abairt thriarach éigin sa ngraf, nó nach bhfuil.

sainmhíniú (en): In the context of a database, an order that is given to the database in the form of code to get an answer in return. For example, a query could be put to a knowledge graph asking if a specific triple is a part of the graph, or if it is not.

tagairtí:

- ceist: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil le brí chomhchosúil.

ceist réamhinsinte nasc (ainmfhocal): link prediction query *sainmhíniú (ga)*: Ceist a chuirtear ar réamhinsintoir nasc i bhfoirm abairte triaraí neamhiomlán (s,p,?) nó (?,p,o). Is é an freagra uirthi ná nód *o* nó *s* dhéanann abairt iomlán agus cheart as abairt neamhiomlán na ceiste.

sainmhíniú (en): A query that is posed to a link predictor in the form of an incomplete triple (s,p,?) or (?,p,o). The answer to this query is a node *o* or *s* that makes a complete and true triple out of the query triple

tagairtí:

- tasc: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- réamhsint: féach ar an téarma 'link prediction (LP) / réamhsint nasc (RN)'
- nasc: féach ar an téarma 'link prediction (LP) / réamhsint nasc (RN)'

nótaí aistriúcháin:

- Féach ar an téarma 'link prediction (LP) / réamhsint nasc (RN)'

ciseal (ainmfhocal): layer *sainmhíniú (ga)*: I líonra néarach, bloc néaróg a bhfuil ionchur agus aschur sainmhínithe dó, agus atá mar chuid in-athúsáidte den líonra néarach iomlán.

sainmhíniú (en): In a neural network, a block of neurons that have clearly-defined input and output, and that are a building block of the larger neural network.

tagairtí:

- ciseal: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Luann Foclóir Uí Dhónaill mar théarma eolaíochta (sa mbitheolaíocht) é seo.

ciseal lán-cheangailte (ainmfhocal): dense layer *sainmhíniú (ga)*: Ciseal i líonra néarach ina bhfuil chuile néaróg ionchuir ceangailte le chuile néaróg aschuir.

sainmhíniú (en): A layer in a neural network in which every input neuron is connected to every output neuron.

tagairtí:

- ciseal: féach ar an téarma 'layer / ciseal'
- lán-: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

- ceangailte: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Úsáidtear 'lán-cheangailte' seachas 'dlúth' toisc go bhfuil sé níos léire ón tús.

ciseal nialas (ainmfhocal): dropout layer *sainmhíniú (ga)*: Ciseal i líonra néarach ina bhfuil luach roinnt néaróg ionadaithe le 0 go randamach.

sainmhíniú (en): A layer in a neural network in which the value of some neurons is randomly replaced by 0.

tagairtí:

- ciseal: féach ar an téarma 'layer / ciseal'
- nialas: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Ní iarrtar 'dropout' a aistriú go litriúil toisc é sin a bheith i bhfad níos foclaí, gan buntáiste léir ag baint leis.

comhchoibhneas (ainmfhocal): correlation *sainmhíniú (ga)*: Cáilíocht matamaiticiúil a dhéanann cur síos ar cé chomh maith is a luíonn dhá shraith uimhreacha lena chéile.

sainmhíniú (en): A mathematical quantity that describes how well two lists of numbers relate.

tagairtí:

- comhchoibhneas: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1]*, Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- * Tá 'cómh' agus 'cóibhneas' ar fáil i bhFoclóir Uí Dhuinín, ach ní chuirtear le chéile iad ann
- Téarma ar fáil ó Fhoclóir Uí Dhónaill agus ó Fhoclóir De Bhaldraithe.
- Is iomaí téamaí a bhfuil an bhrí chéanna luaite leo i roinnt foclóir – comhghaol, comhghaolú, comhghaolúchán, agus comhchoibhneas. Roghnaíodh comhchoibhneas toisc é a bheith ceangailte le coibhneas teibí, seachas le gaoil clainne / daonna (amháin).

comhéifeacht (ainmfhocal): coefficient *sainmhíniú (ga)*: Uimhir scálach a úsáidtear chun uimhir nó athróg eile a mhéadú fúithi.

sainmhíniú (en): A scalar value multiplied with another number or variable.

tagairtí:

- comhéifeacht: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

nótaí aistriúcháin:

- Téarma luaite mar théarma matamaitice sna foclóirí thuas.

cothromóid (ainmfhocal): equation *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs na matamaitice, abairt matamaiticiúil scoilte ina dhá leath ag an gcomhartha '=', agus a deir go bhfuil an luach céanna ag dá thaobh.

sainmhíniú (en): In the context of mathematics, a mathematical statement split into two parts by the sign '=', and that says that the two halves of the statement on either side have the same value.

tagairtí:

- cothromóid: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil leis an mbrí ceannann céanna.

creatlach (ainmfhocal): framework *sainmhíniú (ga)*: Struchtúr teibí a úsáidtear chun feiniméan a léiriú nó a thuiscint i bhfoirm ginearálta.

sainmhíniú (en): An abstract structure used to describe or understand a phenomenon in a general form.

tagairtí:

- creatlach: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil le brí chomhchosúil.

creatlach ailínithe struchtúir (ainmfhocal): structural alignment framework *sainmhíniú (ga)*: An hipitéis taobh thiar den tráchtas seo, a deir go bhfuil ailíniú idir struchtúr graif eolais agus cé chomh maith agus is féidir réamhinsint nasc a dhéanamh air.

sainmhíniú (en): The central hypothesis of this thesis, which states that there is alignment between the structure of a knowledge graph and how well link prediction can be done on it.

tagairtí:

- creatlach: féach ar an téarma 'framework / creatlach'
- ailíniú: féach ar an téarma 'alignment / ailíniú'
- struchtúr: féach ar an téarma 'structure / struchtúr'

nótaí aistriúcháin:

- Téarma cruthaithe as téarmaí eile anseo (agus as 'hipitéis', atá luaite sa gcomhthéacs céanna sna foclóirí thuas).

cruthaigh (briathar): to instantiate *sainmhíniú (ga)*: Cruth a chur ar réad (matamaiticiúil nó ríomhaireachta), go háirithe de réir creatlaí sainmhínithe éigin.

sainmhíniú (en): To create a (mathematical or computational) object, especially according to a strictly defined framework.

tagairtí:

- cruthaigh: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Don chuid is mó, is ionann 'instantiation' (mar phróiseas) agus rud a chruthú. Úsáidtear an téarma sin mar sin.
- Toisc gur coincheap ginearálta agus leathan atá i gceist leis an téarma seo, tá sé iomlán ceart go leor focail agus frásaí comhchiallacha a úsáid ina ionad seo, m.sh. cum, cruth a chur ar, srl. ag braith ar an gcomhthéacs.
- Tá 'áscaigh', as an bhfocal 'asc' ar téarma.ie – focal nach bhfuil bunús ar bith leis i bhFoclóir Uí Dhónaill, de Bhaldraithe, ná Uí Dhuinín. Diúltaítear dó sin mar théarma mar sin.

cruthú (ainmfhocal): instantiation (process) *sainmhíniú (ga)*: An phróiseas a bhaineann le réad (matamaiticiúil nó ríomhaireachta) a chruthú.

sainmhíniú (en): The process relating to the instantiation of a (mathematical or computational) object.

tagairtí:

- cruthaigh: féach ar an téarma 'to instantiate / cruthaigh'

nótaí aistriúcháin:

- Déanann an téarma seo trácht ar an bpróiseas a bhaineann le rud a chruthú; .i. an cruthú féin. Ní féidir an téarma seo a úsáid chun trácht ar an réad atá mar thoradh / aschur ar an bpróiseas céanna.
- Féach chomh maith ar an téarma 'to instantiate / cruthaigh'.

cuardach hipear-pharaiméadar (ainmfhocal): hyperparameter search *sainmhíniú (ga)*: an cur chuige a úsáidtear chun na hipear-pharaiméadair is fearr a fháil do shamhail ríomhfhoghlama.

sainmhíniú (en): the approach used to find the optimal hyperparameters for a machine learning model.

tagairtí:

- cuardach: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

- hipear-pharaiméadar: féach ar an téarma 'hyperparameter / hipear-pharaiméadar'

nótaí aistriúcháin:

- Féach ar an téarma 'hyperparameter / hipear-pharaiméadar'.
- Cuirtear 'hipear-pharaiméadar' sa ghinideach iolra toisc go mbíonn cuardach déanta, don chuid is mó chun níos mó ná hipear-pharaiméadar amháin a fháil.

cuir amach (ainmfhocal): to output *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs córais, próisis, nó feidhme, sonraí a tabhairt dó lena bheith úsáidte chun sprioc éigin a bhaint amach (m.sh áireamh luach éigin).

sainmhíniú (en): In the context of a system, process, or function, to give it data to be used to achieve an end (such as the calculation of a certain value).

tagairtí:

- cuir amach: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Téarma a fáil le brí comhchosúil ó na foclóirí thuas
- Tá go leor leor slite eile chun é seo a rá. Mar shampla, 'chuir an fheidhm X amach', 'is é X a bhí mar thoradh ar an bhfeidhm' 'bhí X curtha as an bhfeidhm', 'rinneadh an fheidhm X a chur amach', srl. Ní ann sa téarma thuas ach sampla amháin.
- Cé go ndéanann Foclóir Uí Dhuinín trácht ar an bhfrása seo, úsáideann sé i gcomhthéacsanna ar leith é.
- Féach chomh maith ar an téarma 'output / aschur'; tá samplaí ann chomh maith ar cé chaoi 'to input' a chur in iúl leis an téarma sin.

cuir ar siúl (briathar): to run *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs ríomheolaíochta, próiseas a thosú. *sainmhíniú (en)*: In the context of computer science, to begin a process.

tagairtí:

- cuir ar siúl: féach ar an téarma 'running / ar siúl'

nótaí aistriúcháin:

- Tá go leor téarmaí eile ar féidir (agus ar ceart) iad a úsáid: tosaigh, próiseáil, cuir ar bun, srl. Níl cúis ar bith gan iad sin a úsáid más fearr leat iad. Tugtar sampla amháin thuas ní toisc gurb é is fearr, ach toisc gur rogha mhaith amháin atá ann.
- Féach chomh maith ar an téarma 'running / ar siúl'

cuir isteach (i) (ainmfhocal): to input (into) *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs córais, próisis, nó feidhme, sonraí a tabhairt dó lena bheith úsáidte chun sprioc éigin a bhaint amach (m.sh áireamh luach éigin).

sainmhíniú (en): In the context of a system, process, or function, to give it data to be used to achieve an end (such as the calculation of a certain value).

tagairtí:

- cuir isteach: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Téarma a fáil le brí comhchosúil ó na foclóirí thuas
- Mar shampla (rud nach bhfuil iomlán léir ón téarma Gaeilge thuas) is féidir 'cuireadh X isteach sa bhfeidhm' chun 'X was input into the function' a chur in iúl i nGaeilge.
- Cé go ndéanann Foclóir Uí Dhónaill agus Uí Mhaoileoin agus Foclóir Uí Dhuinín trácht ar an bhfrása seo, úsáideann siad i gcomhthéacsanna ar leith é.

- Féach chomh maith ar an téarma 'input / ionchur'; tá samplaí ann chomh maith ar cé chaoi 'to input' a chur in iúl leis an téarma sin.

cumadóireachta (aidiacht): generative *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs intleachta saorga, in ann aschur casta (m.sh. téacs fada, íomhánna, srl), a bhfuil cosúlacht éigin aige le healaín nó saothar duine, a chruthú.

sainmhíniú (en): In the context of artificial intelligence, able to create complex output (such as long text or images) that has some resemblance to human works or art.

tagairtí:

- cumadóireacht: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Tá giniúnach ar Téarma.ie os a chomhair seo, ach ní léir ó Fhoclóir Uí Dhónall, Uí Dhónaill agus Uí Mhaoileoin, Uí Dhuinín, ná De Bhaldraithe go bhfuil bunús leis sin. De réir na foclóirí sin, bhíonn 'giniúint' níos cosúla le giniúint páistí ná le hiarracht ar chruthú ealaíne / téacs. Ach luann siad uilig 'cumadóireacht' mar théarma a bhfuil an bhrí sin go díreach leis, agus glactar leis sin mar sin.
- Is focal sa tuiseal ginideach é seo; an fréamh ata leis ná cumadóireacht
- Cé go bhfuil cathú ann 'cruthaitheach' nó 'cruthaíocht' a úsáid (as an bhfréamh 'cruthú'), tá ciall ar leith acu siúd cheana nach n-oireann don téarma seo.

cuspoir (ainmfhocal): object *sainmhíniú (ga)*: in abairt thriarach (a, f, c), an nód deireanach c atá mar sprioc ag an gceangal f .

sainmhíniú (en): in a triple (s, p, o), the final node o that acts as the tail of the relationship p .

tagairtí:

- cuspoir: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- I mBéarla, samhlaítear abairtí triaracha mar abairtí teangeolaíochta le hainmfhocal, le faisnéis, agus le cuspoir. Glactar leis an analach chéanna i nGaeilge.

céim (ainmfhocal): degree *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs nóid i ngraf eolais, cé mhéid ceangal atá aige le nóid eile sa ngraf.

sainmhíniú (en): In the context of a node in a knowledge graph, how many connections it has with other nodes in the graph.

tagairtí:

- céim: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Luann na foclóirí thuas (seachas Foclóir Uí Dhuinín) 'céim' mar téarma geoiméadrachta / eolaíochta. Ní hionann 'céim' geoiméadrachta agus 'céim' nóid i ngraf eolais. Cé is moite de sin, is féidir 'céim' a úsáid i gcomhthéacs eolaíochta chun trácht a dhéanamh ar cé chomh fásta / láidir / srl is atá rud (.i. céim teochta). Luíonn sé seo lé 'céim' mhinicíochta i ngraf – cé chomh coitianta is atá nód amháin.

cóimhinicíocht (ainmfhocal): co-frequency *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs graif eolais, cé chomh minic is a bhíonn dhá nód / cheangal (nó níos mó) le chéile sna habairtí thriaracha céanna sa ngraf.

sainmhíniú (en): In the context of a knowledge graph, how often two (or more) nodes / edges are part of the same triples in the graph.

tagairtí:

- minicíocht: féach ar an téarma 'frequency / minicíocht'

- comh-: De Bhaldraithe (1978) [3]*, Dineen (1934) [1], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- * Níl an réimír Béarla 'co-' i bhFoclóir De Bhaldraithe mar théarma ar leith, ach úsáidtear é (agus a leagan Gaeilge 'comh-' i roinnt maith focail ann.
- Is é 'cómh' atá i bhFoclóir Uí Dhuinín, ach glactar leis gurb in an focal céanna
- De réir Foclóir Uí Dhónaill, scríobhtar có(i)- seachas comh- nuair atá an réimír seo curtha roimh focal a thosaíonn le 'm' nó le 'n', mar a tharlaíonn anseo.
- Féach chomh maith ar an téarma minicíocht.

córas feabhsúcháin (ainmfhocal): optimiser *sainmhíniú (ga)*: An córas a dhéanann samhail ríomhfhoghlama a fheabhsú.

sainmhíniú (en): The system that optimises a machine learning model.

tagairtí:

- córas: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- feabhsúchán: féach ar an téarma 'optimisation / feabhsúchán'.

nótaí aistriúcháin:

- Tá réimse leathan téarmaí eile ar fáil a mbeadh ciall comhchosúil leo (feabhsaitheoir, córas feabhsaithe, srl), ach meastar gur é 'córas feabhsaithe' an ceann is léire acu sin sa gcomhthéacs seo.
- Féach ar an téarma 'to optimise / feabhsaigh'.

córas intleachta saorga (córas IS) (ainmfhocal): artificial intelligence (AI) (system) *sainmhíniú (ga)*: Córas ríomhaireachta a bhfuil mar aidhm aige gníomhú ar nós go bhfuil intleacht nó cumas smaointe aige. Ní bhíonn intleacht shaorga bunaithe ar chórais ríomhfhoghlama i gcónaí, ach is sórt intleachta saorga iad chuile córas ríomhfhoghlama.

sainmhíniú (en): A computational system that aims to act as though it has intelligence or the ability to think. Artificial intelligence is not always based on machine learning, but all machine learning systems are forms of artificial intelligence.

tagairtí:

- córas: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- intleacht: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- saorga: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Tagann an téarma seo as an aidhm atá le hintleacht shaorga .i. gníomhú ar nós go bhfuil intleacht ann (an intleacht) gan é a bheith ann dáiríre (an chuid atá saorga).

córas rialtachta (ainmfhocal): regulariser *sainmhíniú (ga)*: Córas a dhéanann samhail ríomhfhoghlama a thabhairt chun rialtachta le linn á traenála.

sainmhíniú (en): A system that regularises a machine learning model as it is being trained.

tagairtí:

- córas: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- rialtach: féach ar an téarma 'to regularise / tabhairt chun rialtachta'

nótaí aistriúcháin:

- Frása iomlán ar fáil ó na foclóirí thuas i gcomhthéacs ginearálta.

cúpla-sonra (ainmfhocal): few-shot *sainmhíniú (ga)*: Cur chuige mion-fheabsaithe ina bhfuil an tsamhail réamh-thraenáilte in ann cúpla sonra ó thacar sonraí nua a fheiceáil le linn á mion-fheabhsaithe.
sainmhíniú (en): A finetuning protocol in which the pretrained model is able to see a few data points from the new data set during finetuning.

tagairtí:

- sonra: féach ar an téarma 'database / bunachar sonraí'

nótaí aistriúcháin:

- Féach ar an téarma 'n-shot / n-sonra'.

dearadh (ainmfhocal): architecture *sainmhíniú (ga)*: An struchtúr matamaiticiúil atá ar líonra néarach.

sainmhíniú (en): The mathematical structure of a neural network.

tagairtí:

- dearadh: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Úsáidtear 'dearadh' seachas 'aitireacht' toisc gurb é an rud is tábhachtaí ná cé chaoi a rinneadh an líonra néarach a dhearadh; sin le ré, rogha an dearthóra.

deimhneach (aidiacht): positive *sainmhíniú (ga)*: ag caint ar uimhir, níos mó ná 0.

sainmhíniú (en): regarding a number, above 0.

tagairtí:

- deimhneach: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Téarma ar fáil leis an mbrí chéanna sna foclóirí thuas.

deimhnigh (ainmfhocal): to validate *sainmhíniú (ga)*: Próiseas deimhnithe a dhéanamh ar shamhail ríomhfhoghlama.

sainmhíniú (en): To perform validation on a machine learning model.

tagairtí:

- deimhnigh: féach ar an téarma 'validation / deimhniú'

nótaí aistriúcháin:

- Féach ar an téarma 'validation / deimhniú'

deimhniú (ainmfhocal): validation *sainmhíniú (ga)*: An próiseas a úsáidtear chun a mheas cé chomh maith (nó cé chomh dona) is a fheidhmíonn samhail ríomhfhoghlama le linn a traenáilte.

sainmhíniú (en): The process that is used to estimate how well (or how poorly) a machine learning model works while it is being trained.

tagairtí:

- deimhniú: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4]*, Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Ní bhíonn an téarma seo luaite i gcomhthéacs ríomhaireachta sna foclóirí thuas.

diúltach (aidiacht): negative *sainmhíniú (ga)*: ag caint ar uimhir, faoi 0.

sainmhíniú (en): regarding a number, below 0.

tagairtí:

- diúltach: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil sna foclóirí.

dlúth (ainmfhocal): density *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs graif eolais (nó fo-ghraif), cé chomh dlúth is atá sé.

sainmhíniú (en): In the context of a knowledge graph (or subgraph), how dense it is.

tagairtí:

- dlúth: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil le brí chomhchosúil.

dlúth (aidiacht): dense *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs graif eolais (nó fo-ghraif), an-cheangailte le codanna eile den ghraf / den fho-ghraf.

sainmhíniú (en): In the context of a knowledge graph (or subgraph), highly connected with other parts of the same graph / subgraph.

tagairtí:

- dlúth: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

nótaí aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil le brí chomhchosúil.

dáileadh (ainmfhocal): distribution *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs tacar / liosta uimhreacha, léiriú staitistiúil ar cé chomh minic is a tarlaíonn chuile luach, nó chuile réimse luachanna, ann.

sainmhíniú (en): In the context of a set / list of numbers, a statistical description of how often each value, or each range of values, occurs.

tagairtí:

- dáileadh: Williams et al. (2023) [5]

nótaí aistriúcháin:

- Téarma ar fáil sa gcomhthéacs matamaiticiúil céanna i Stórchiste.
- Níl an téarma seo luaite i comhthéacs chomhchosúil i bhFoclóir ar bith eile atá á úsáid anseo.

dírithe (aidiacht): directed *sainmhíniú (ga)*: Ag tagairt ar cheangal in abairte triaraí, ag ceangal an nód tosaigh (an ainmfhocal) leis an nód deiridh (an cuspóir) in ord.

sainmhíniú (en): Regarding an edge in a triple, providing an order-aware mapping of a source node (the subject) to a target node (the object).

tagairtí:

- dírithe: Dineen (1934) [1], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Úsáidtear an téarma seo i gcomhthéacs treo radhairc, aidhm ghunna, agus ar eile. Sin ráite, tá an bhrí sin an-ghar don bhrí atá i gceist anseo. Glactar leis mar théarma mar sin.

dóchúlacht (ainmfhocal): probability *sainmhíniú (ga)*: An seans go dtarlóidh rud randamach.

sainmhíniú (en): The chance that a random event will occur.

tagairtí:

- dóchúlacht: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1]*, Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

nótaí aistriúcháin:

- * Sé 'dóigheamlacht' a fheictear i bhFoclóir Uí Dhuinín, ach meastar gurb in litriú eile ar an bhfocal céanna.
- Seachas sin, tá an téarma seo ar fáil go díreach ó na foclóirí thuas.

faisnéis (ainmfhocal): predicate *sainmhíniú (ga)*: in abairt thríarach (a, f, c) , an ceangal c a cheanglaíonn an t-ainmfhocal a leis an gcuspóir c .

sainmhíniú (en): in a triple (s, p, o) , the predicate p that connects the subject s to the object o .

tagairtí:

- cuspóir: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- I mBéarla, samhlaítear abairtí triarach mar abairtí teangeolaíochta le hainmfhocal, le faisnéis, agus le cuspóir. Glactar leis an analach chéanna i nGaeilge.

feabhsaigh (briathar): to optimise *sainmhíniú (ga)*: Samhail ríomhfhoghlama a chur chun cinn trína cuid paraiméadar a nuashonrú. Is ionann feabhsú agus foghlaim ar leibhéal matamaiticiúil.

sainmhíniú (en): To improve a machine learning model by updating its parameters. At a mathematical level, optimisation is learning.

tagairtí:

- feabhsaigh: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4]*, Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Tá an téarma seo ar fáil díreach ó na foclóirí thuas le brí comhchosúil.
- Tá 'optamaigh' ar Téarma.ie, ach ní léir ón suíomh sin cén fáth nár leor 'feabhsaigh'.
- Is é 'feabhsú' atá i bhFoclóir Uí Dhónaill agus Uí Mhaoileoin.

feabhsúchán (ainmfhocal): optimisation *sainmhíniú (ga)*: An próiseas a bhaineann le samhail ríomhfhoghlama a fheabhsú.

sainmhíniú (en): The process related to optimising a machine learning model.

tagairtí:

- feabhsúchán: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Féach ar an téarma 'to optimise / feabhsaigh'.

feidhm (ainmfhocal): function *sainmhíniú (ga)*: Próiseas nó cur chuige ríomhaireachta atá sainmhínithe (m.sh mar chód).

sainmhíniú (en): A computational process or algorithm that can be precisely defined (i.e. in code).

tagairtí:

- feidhm: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

nótaí aistriúcháin:

- Ní i gcomhthéacs matamaiticiúil a luaitear an téarma seo ach amháin i Stórchiste. Cé is moite de sin, is léir go bhfuil úsáid teicniúil leis (i.e. 'Vital functions, feidhmiú an choirp.' i bhFoclóir de Bhaldraithe).

feidhm phionóis (ainmfhocal): loss function *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs samhla ríomhfhoghlama, feidhm a dhéanann luach an phionóis a áireamh don tsamhail sin ar tacar sonraí éigin.

sainmhíniú (en): In the context of a machine learning model, a function that calculates the loss value of that model on some set of data points.

tagairtí:

- feidhm: féach ar an téarma 'function / feidhm'.
- pionós: féach ar an téarma 'loss / pionós'.

nótaí aistriúcháin:

- Féach ar na téarmaí 'feidhm' agus 'pionós'.

feidhm scórála (ainmfhocal): scoring function *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs samhlacha leabaithe graif eolais, feidhm a dhéanann scór inchreidteachta a thabhairt d'abairt thriarach.

sainmhíniú (en): In the context of knowledge graph embedding models, a function that assigned a plausibility score to a triple.

tagairtí:

- feidhm: féach ar an téarma 'function / feidhm'
- scóráil: féach ar an téarma 'to score / scóráil'

nótaí aistriúcháin:

- Téarma cruthaithe go díreach as dá théarma eile sa bhFoclóir Tráchtas.
- Féach chomh maith ar na téarmaí function / feidhm' agus 'to score / scóráil'.

feidhm siogmóideach (aidiacht): sigmoid function *sainmhíniú (ga)*: An feidhm $\sigma(x) = 1/(1 + e^{-(x)})$ (a bhfuil cruth cosúil leis an litir 's' air agus é breactha ar graf).

sainmhíniú (en): The function $\sigma(x) = 1/(1 + e^{-(x)})$ (which has a shape similar to the letter s when plotted on a graph).

tagairtí:

- feidhm: féach ar an téarma 'function / feidhm'
- siogma: Ó Dónaill (1977) [2]
- -óideach: Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Níl an focal 'siogmóideach' ann i bhfoclóir ar bith atá á úsáid agam, ach is féidir an téarma a chruthú i nGaeilge mar a rinneadh i mBéarla as an litir Gréigise (sigma) agus '-óideach'.

fo-ghraf (ainmfhocal): subgraph *sainmhíniú (ga)*: Cuid de ghráf eolais, atá mar ghráf eolas (níos lú) é féin.

sainmhíniú (en): A part of a knowledge graph that itself is a (smaller) knowledge graph.

tagairtí:

- fo-: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- graf: féach ar an téarma 'graph / graf'

nótaí aistriúcháin:

- Tá an téarma seo i bhFoclóir Uí Dhuinín, ach leis an mbrí 'faoi' seachas 'mar chuid de'.

fo-thacar (ainmfhocal): batch *sainmhíniú (ga)*: Le linn an phróisis traenála, grúpa sonraí as an tacar traenála a thugtar don tsamhail ríomhfhoghlama chun ligean di foghlaim. Uaireanta, úsáidtear fo-thacar de thacar teisteála / deimhnithe le linn an próisis teisteála / deimhnithe chomh maith.

sainmhíniú (en): During the training process, a group of data points from the training set that are given to the machine learning model to allow it to learn. Sometimes, batches of the testing and validation sets are used during testing and validation as well.

tagairtí:

- fo-: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- tacar: féach ar an téarma 'set / tacar'

nótaí aistriúcháin:

- Téarmaí díreach ar fáil le bríonna chomhchosúla.
- Féach chomh maith ar an téarma 'set / tacar'.

foghlaim cheart (ainmfhocal): correct fitting *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs ríomhfhoghlama, foghlaim réasúnta iomlán atá in ann patrúin ginearálta an tacair traenála a fhoghlaim gan a bheith ag ró-fhoghlaim ná an foghlaim go heasnamhach.

sainmhíniú (en): In the context of machine learning, reasonably complete learning that can extract general patterns from the training set without overfitting or underfitting.

tagairtí:

- foghlaim: féach ar an téarma 'machine learning / ríomhfhoghlaim'
- ceart: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1]*, Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Féach ar an téarma 'machine learning / ríomhfhoghlaim'

foghlaim easnamhach (ainmfhocal): underfitting *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs ríomhfhoghlama, foghlaim neamh-iomlán a fhágann nach bhfuil an tsamhail in ann patrúin ginearálta a fháil ón tacar traenála.

sainmhíniú (en): In the context of machine learning, incomplete learning that results in the model not being able to learn general patterns from the training set.

tagairtí:

- foghlaim: féach ar an téarma 'machine learning / ríomhfhoghlaim'
- easnamhach: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1]*, Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- * Is é 'easnamh' seachas 'easnamhach' atá i bhFoclóir Uí Dhuinín.
- Féach chomh maith ar an téarma 'machine learning / ríomhfhoghlaim'

folaigh (aidiacht): latent *sainmhíniú (ga)*: Ag trácht ar veicteoir nó ar leabú i samhail ríomhfhoghlama, ag trácht ar eolas atá foghlamtha nó impleachtaithe, seachas bheith samhlaíthe go díreach ag an tsamhail chéanna.

sainmhíniú (en): Of a vector or embedding in a machine learning model, representing information that is learned or implicit, and not explicitly modelled by the model.

tagairtí:

- folaigh: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1]*, Ó Dónaill et al. (1991) [4]*, Ó Dónaill (1977) [2]*

nótaí aistriúcháin:

- Feictear 'teas folaigh' mar théarma eolaíochta i bhFoclóir De Bhaldraithe, agus glactar leis sa gcomhthéacs seo mar analach leis sin.
- * Tá an focal 'foclach' ann san foclóir seo, cé nach bhfuil an bhrí eolaíochta 'folaigh' luaite leo.

foshuíomh (ainmfhocal): assumption *sainmhíniú (ga)*: Ráiteas a chuirtear i gcás gur fíor é.

sainmhíniú (en): A statement that is taken to be true.

tagairtí:

- foshuíomh: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- De réir Fhoclóirí Uí Dhónaill agus De Bhaldraithe, is téarma fealsúnachta é seo. Cloíonn sé sin leis an gcomhthéacs eolaíochta atá i gceist leis an tráchtas seo.
- Is féidir 'cur i gcás' nó 'beirtear leis' a úsáid chomh maith i bhfrása chun brí chomhchosúil leis seo a chur in iúl.

frith-shampla (ainmfhocal): negative (sample) *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs graf eolais, abairt thriarach bhréagach a úsáidtear mar fhrith-shampla.

sainmhíniú (en): In the context of knowledge graphs, a fake triple that is used as a counterexample.
tagairtí:

- frith-: féach ar an téarma 'counterexample / frith-shampla'
- sampla: féach ar an téarma 'sample / shampla'

nótaí aistriúcháin:

- Úsáidtear frith-shampla toisc gurb in, go díreach, a bhfuil i gceist sa gcás seo.
- Féach chomh maith ar an téarma 'counterexample / frith-shampla'

frith-shampla (ainmfhocal): counterexample *sainmhíniú (ga)*: Sonra a úsáidtear chun cur in iúl do shamhail ríomhaireachta rud atá mícheart nó nár cheart dó a fhoghlaim.

sainmhíniú (en): A data point that is used to instruct a machine learning model about something that is incorrect or should not be learned.

tagairtí:

- frith-: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- sampla: féach ar an téarma 'sample / sampla'

nótaí aistriúcháin:

- Ní fheictear 'frith-shampla' i bhfoclóir ar bith, ach an réimír agus focal thuas.

frith-shamplóir (ainmfhocal): negative sampler *sainmhíniú (ga)*: cuid de shamhail leabaithe graif eolais a chruthaíonn frith-shamplaí don tsamhail céanna.

sainmhíniú (en): the part of a knowledge graph embedding model that creates negative samples for the model.

tagairtí:

- frith-: féach ar an téarma 'negative / frith-shampla'
- samplóir: féach ar an téarma 'sampler / samplóir'

nótaí aistriúcháin:

- Ní úsáidtear '*samplóir diúltach' toisc nach léir go mbeadh sé sin chomh léir / intuigthe céanna.

fíor-abairt (thriarach) (ainmfhocal): positive (triple) *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs graf eolais, abairt thriarach atá mar chuid den GE, agus a ndéantar frith-shamplaí dó.

sainmhíniú (en): In the context of knowledge graphs, a ground-truth triple from the KG for which various negatives are generated.

tagairtí:

- abairt: féach ar an téarma 'triple / abairt thriarach'
- thriarach: féach ar an téarma 'triple / abairt thriarach'
- fíor: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Úsáidtear frith-shampla toisc gurb in, go díreach, a bhfuil i gceist sa gcás seo.
- Féach chomh maith ar an téarma 'counterexample / frith-shampla'

graf (ainmfhocal): graph *sainmhíniú (ga)*: Struchtúr sonraí ina shamhlaítear sonraí mar nóid agus mar cheangail eatarthu.

sainmhíniú (en): A data structure in which data is modelled as nodes and the connections between them.

tagairtí:

- graf: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4]*, Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- * Cé go bhfuil 'graf' istigh san Fhoclóir Beag, is i gcomhthéacs graif líne amháin a luaitear é.

graf eolais (GE) (ainmfhocal): knowledge graph (KG) *sainmhíniú (ga)*: Bunachar sonraí a shamhlaíonn eolas mar nóid agus na ceangail eatarthu. Bíonn lipéad ar chuile nód / ceangal, agus bíonn chuile cheangal dírithe.

sainmhíniú (en): A database consisting of labelled nodes representing concepts and directed, labelled edges describing the relationships between them.

tagairtí:

- graf: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4]*, Ó Dónaill (1977) [2]
- eolas: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4]*, Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- * Cé go bhfuil 'graf' istigh san Fhoclóir Beag, is i gcomhthéacs graif líne amháin a luaitear é.
- Níl aistriúchán déanta ar an téarma seo cheana go bhfios don údar (fiú ar Téarma.ie). Cumtar téarma nua mar sin, as 'graf' agus as 'eolas' mar a cumadh i mBéarla é.

hipear-pharaiméadar (ainmfhocal): hyperparameter *sainmhíniú (ga)*: paraiméadar (nach bhfuil fhoghlamtha) nó socrú atá úsáidte chun algartam samhla foghlama a rith.

sainmhíniú (en): a (non-learnable) parameter or setting that is used to run a machine learning algorithm.

tagairtí:

- hipear-: Ó Dónaill (1977) [2]
- paraiméadar: féach ar an téarma 'parameter / paraiméadar'

nótaí aistriúcháin:

- Níl an téarma iomlán 'hipear-pharaiméadar' ar fáil i bhfoclóir ar bith. Sin ráite, tá idir 'hipear-' (mar réimír) agus 'paraiméadar' (mar ainmfhocal) i bhFoclóir Uí Dhónaill, rud a spreagann an téarma seo go díreach.

hipitéis ar ailíniú struchtúir (ainmfhocal): structural alignment hypothesis *sainmhíniú (ga)*: An hipitéis taobh thiar den tráchtas seo, a deir go bhfuil ailíniú idir struchtúr graif eolais agus cé chomh maith agus is féidir réamhinsint nasc a dhéanamh air.

sainmhíniú (en): The central hypothesis of this thesis, which states that there is alignment between the structure of a knowledge graph and how well link prediction can be done on it.

tagairtí:

- hipitéis: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- ailíniú: féach ar an téarma 'alignment / ailíniú'
- struchtúr: féach ar an téarma 'structure / struchtúr'

nótaí aistriúcháin:

- Téarma cruthaithe as téarmaí eile anseo (agus as 'hipitéis', atá luaite sa gcomhthéacs céanna sna foclóirí thuas).

histegram (ainmfhocal): histogram *sainmhíniú (ga)*: Breacadh a dhéanann cur síos ar dáileadh staitistiúil le colúin minicíochta do chuile réimse luachanna sa dáileadh.

sainmhíniú (en): A plot that summarises a statistical distribution using frequency columns for every range of values in the distribution.

tagairtí:

- histegram: Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

nótaí aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil ó Fhoclóir Uí Dhónaill agus ó Stórchiste.

inchreidteacht (ainmfhocal): plausibility *sainmhíniú (ga)*: Airí ruda ar (dócha gur) fíor é.
sainmhíniú (en): The property of being (likely) true.

tagairtí:

- inchreidteacht: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Téarma ar fáil go díreach ó na foclóirí i gcomhthéacs chomhchosúil.

insamhail (briathar): to simulate *sainmhíniú (ga)*: Samhlail ríomhfhoghlama (nó uirlisí ríomhaireachta eile) a úsáid chun próiseas casta a shamhlú i bhfoirm níos simplí.

sainmhíniú (en): To use a machine learning model (or other computational tools) to model a complex process in a simpler form.

tagairtí:

- insamhail: féach ar an téarma 'simulation / insamhladh'

nótaí aistriúcháin:

- Féach ar an téarma 'simulation / insamhladh'.

insamhladh (ainmfhocal): simulation *sainmhíniú (ga)*: Úsáid samhla ríomhfhoghlama (nó uirlisí ríomhaireachta eile) chun próiseas casta a shamhlú i bhfoirm níos simplí.

sainmhíniú (en): The use of a machine learning mode (or other computational tools) to model a complex process in a simpler form.

tagairtí:

- insamhail: Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Níl focal ar bith ann iomlán foirfe don téarma seo sna foclóirí atá á n-úsáid. Cé is moite de sin, tá brí comhchosúil (nach mór) ag 'insamhail', agus tá an-bhuntaiste aige sin go bhfuil sé cosúil leis an bhfocal 'samhail', atá in úsáid chomh maith sa tráchtas seo. Roghnaíodh mar sin e.
- Is é ionsamhail atá ar Focloir.ie, ach is é 'insamhail' atá i bhFoclóir Uí Dhónaill. Mar is iondúil sa saothar seo, tugtar aird d'Fhoclóir Uí Dhónaill amháin sa gcás seo.

intleacht shaorga (IS) (coincheap) (ainmfhocal): artificial intelligence (AI) (concept) *sainmhíniú (ga)*: An coincheap taobh thiar de chórais intleachta saorga; nó, an intleacht atá acu mar choincheap teibí.

sainmhíniú (en): The concept behind artificial intelligence msystems; or, the intelligence they have as an abstract concept.

tagairtí:

- intleacht: féach ar an téarma 'artificial intelligence (AI) (system) / córas intleachta saorga'
- saorga: féach ar an téarma 'artificial intelligence (AI) (system) / córas intleachta saorga'

nótaí aistriúcháin:

- Ní féidir an téarma seo a úsáid chun trácht a dhéanamh ar chóras intleachta shaorga. Ní bhaineann an focal 'intleacht' ach le coincheap teibí na hintleachta (féach ar Foclóir Uí Dhónaill mar fhianaise air sin).
- Féach chomh maith ar an téarma 'artificial intelligence (AI) (system) / córas intleachta saorga'.

ionadaíochta (aidiacht): representative *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs tacar sonraí, fo-thacar ar féidir é a úsáid in ionad an tacair shonraí mhór toisc na patrúin chéanna a bheith ann. I gcomhthéacs samhlacha ríomhfhoghlama, in ann achoimre leathan a dhéanamh ar patrúin i dtacar sonraí ar a raibh sé traenáilte.

sainmhíniú (en): In the context of a dataset, a subset that can be used in place of the whole dataset because it contains the same patterns. In the context of machine learning models, able to provide a general summary of the patterns in the dataset on which it was trained..

tagairtí:

- ionadaíocht: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Téarma ar fáil le brí chomhchosúil. I bhFoclóir Uí Dhónaill agus Uí Mhaoileoin, déantar trácht ar an téarma seo i gcomhthéacs daoine / polaitíocht (.i. ionadaí poiblí) amháin.
- Déanann 'ionadaíocht' trácht ar rud atá úsáidte in ionad ruda eile. Sin go díreach a bhfuil i gceist leis an téarma seo: má tá fo-thacar sonraí ionadaíochta ann, is féidir an fo-thacar sin a úsáid in ionad an tacair mhór as a tháinig sé.

ionchur (ainmfhocal): input *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs córais, próisis, nó feidhme, sonraí a chuirtear isteach lena bheith úsáidte chun sprioc éigin a bhaint amach (m.sh áireamh luach éigin).

sainmhíniú (en): In the context of a system, process, or function, data that is provided to be used to achieve an end (such as the calculation of a certain value).

tagairtí:

- ionchur: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Luann Foclóir De Bhaldraithe 'ionchur' mar théarma teileachumarsáide – sin le rá, i gcomhthéacs an-chosúil leis an gcomhthéacs seo. Sin ráite, is cosúil go bhfuil an téarma 'ionchur' (i gcomhthéacs teileachumarsáide) ag trácht ar ionchur mar choincheap, seachas mar shonraí nó mar réad ríomhaireachta. Mar sin, is dócha gur cirte a rá 'tá dhá uimhir mar ionchur ag an bhfeidhm' nó 'tá dhá uimhir ionchuir ag an bhfeidhm' seachas '* tá dhá ionchur ag an bhfeidhm'.
- Ní léis ó na Foclóirí thuas gur féidir briathar a dhéanamh as seo (.i. *ionchuir). Mar sin, moltar frása le 'ionchur' a úsáid nuair atá briathar de dhíth; m.sh. Tógann an fheidhm dhá uimhir isteach (mar ionchur).

le lipéad (aidiacht): labelled *sainmhíniú (ga)*: Ag tagairt ar nód nó ar ceangal, rud a bhfuil lipéad (uimhir, téacs, nó eile) curtha leis mar shuaitheantas.

sainmhíniú (en): Referring to a node or edge, having a labelled (number, text, etc) attached to it as an identifier.

tagairtí:

- le: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- lipéad: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Úsáidtear frása réamhfhoclach anseo seachas briathar nua a chumadh.

leabú (ainmfhocal): embedding *sainmhíniú (ga)*: próiseas ríomhfhoghlama a dhéanann nód nó ceangal a chur i spás veicteora; nó, an veicteoir é féin sa spás veicteora a chuireann nód nó ceangal in iúl.

sainmhíniú (en): a machine learning process that places nodes or edges into a vector space; or, the vector itself in embedding space that represents a node or edge.

tagairtí:

- leabú: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Úsáidtear 'leabú' sna foclóirí chun tagairt a dhéanamh ar leabú fisiciúil: mar shampla, cloch a leabú i moirtéal. Sin ráite, níl sa bhrí nua (ríomheolaíochta) seo ach leabú i rud neamh-fhisiciúil – spás veicteora. Mar sin, glactar le húsáid an téarma seo.

leabú graif eolais (LGE) (ainmfhocal): knowledge graph embedding (KGE) *sainmhíniú (ga)*: Próiseas ríomhfhoghlama a bhfuil leabú graif eolais amháin mar thoradh air; nó, leabú amháin a fhaightear mar thoradh air sin

sainmhíniú (en): The machine learning process of embedding a single knowledge graph into vector space; or, a single embedding obtained from said process.

tagairtí:

- leabú: féach ar an téarma 'embedding / leabú'
- graf eolais: féach ar an téarma 'knowledge graph / graf eolais'

nótaí aistriúcháin:

- Fágтар san uimhir uatha é seo toisc nach mbíonn ach graf amháin á leabú ag an uair amháin / ag an samhail amháin.

leagan (ainmfhocal): instantiation (concept) *sainmhíniú (ga)*: Sampla de choincheap nó de chreatlach, nach ionann agus réad matamaiticiúil / ríomhaireachta.

sainmhíniú (en): An instance or example of a concept or framework, other than a mathematical / computational object.

tagairtí:

- leagan: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Ní i gcomhthéacs eolaíochta a luaitear an téarma seo, ach is le brí comhchosúil atá sé luaite.
- Más gá a léiriú gur rud coincréiteach atá i gceist le 'leagan', seachas rud teibí, moltar 'coincréiteach' a úsáid, i dtaca le Foclóir Uí Dhónaill agus Foclóir de Bhaldraithe.
- Tá an t-aistriúchán céanna luaite i dtéarma eile sa bhfoclóir seo; féach ar an téarma 'representation / leagan'. Sin ráite, tá an bhrí a bhaineann le 'leagan' i nGaeilge leathan go leor le go bhfuil sé in ann seasamh isteach sa dá chás. Beidh sé léir go leor ón gcomhthéacs cén ceann acu atá i gceist.

leagan (ainmfhocal): representation *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs leabuithe graif eolais, leabú nó veicteoir a dhéanann ionad (ar leibhéal matamaiticiúil) réada nó coincheapa sa ngraf.

sainmhíniú (en): In the context of knowledge graph embeddings, an embedding or vector that (at a mathematical level) stands for an object or concept in the graph.

tagairtí:

- leagan: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Ní i gcomhthéacs eolaíochta a luaitear an téarma seo, ach is le brí comhchosúil atá sé luaite.
- Is minic a úsáidtear an téarma 'representation' i gcomhthéacs nach bhfuil teicniúil / matamaiticiúil; m.sh. 'Each node in a knowledge graph is a representation of a real-world object or concept'. Cé go bhfuil an frása sin an-teicniúil ann féin, níl gá téarma sainmhínithe a úsáid chun 'representation' a chur in iúl ann. Ina leithéid sin de chás, is leor 'cur síos' (nó frása eile cosúil leis sin) chun an bhrí sin a chur in iúl Mar shampla, 'Déanann gach uile nód i ngraf eolas cur síos ar réad nó ar coincheap a bhaineann leis an domhan'.
- Ina theannta sin, is minic gur féidir an focal 'léiriú' a úsáid. Cé go mbeifeá in ann 'léiriú' a úsáid seachas 'leagan' anseo, glactar le leagan toisc go bhfuil brí níos cúinge leis, rud a ligeann dó trácht ar rud (díreach) ar leis gan mearbhall a chur ar an léitheoir.
- Más leagan briathair (.i. 'to represent') atá uait, moltar: 'déan ionad (ruda)', 'seas do', frása le 'cur síos / léiriú', nó mar sin (féach ar Fhoclóir De Bhaldraithe chun tuilleadh samplaí a fháil).

lipéad (ainmfhocal): label *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs graif eolais, téacs atá nasctha le nód nó le ceangal agus a chuireann in iúl céard dó a sheasann an nód / ceangal sin.

sainmhíniú (en): In the context of a knowledge graph, text that is linked to a node or edge that indicates what that node / edge represents.

tagairtí:

- lipéad: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil le brí chomhchosúil.

líonra (ainmfhocal): network *sainmhíniú (ga)*: tacar nód agus na gceangal eatarthu.

sainmhíniú (en): a set of nodes and the connections between them.

tagairtí:

- líonra: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Téarma ar fáil go díreach sna foclóirí.

líonra cairdis (ainmfhocal): social network *sainmhíniú (ga)*: Graf nó graf eolais ina gcuireann nóid daoine in iúl, agus ina mbíonn ceangail ann a léiríonn cén gaol / baint atá ag daoine lena chéile.

sainmhíniú (en): A graph or knowledge graph in which nodes represent people, and edges represent the relations / connections that people have with each other.

tagairtí:

- líonra: féach ar an téarma 'network / líonra'
- cairdeas: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Tá an dá fhocal (líonra agus cairdeas) díreach ar fáil ó na foclóirí thuas le brí comhchosúil.
- Tá roinnt roghanna eile ann (m.sh. líonra gaolta). Cé go bhfuil brí níos leithne aige sin (ní hionann gaol agus gaol clainne amháin), is mar líonra cairdis i ndáiríre a bhíonn i mórchuid na 'social networks'. Thairis sin, is as líonra cairdis ar líne (m.sh. ar Facebook) a tháinig an téarma seo i dtosach.
- Níor cheart 'líonra sóisialta' a úsáid – tagann sé sin díreach an an mBéarla gan tuiscint gur ionann 'sóisialta' agus rud a bhaineann le sochaí nó le cumas / tuiscint sóisialta na ndaoine.
- Féach chomh maith ar an téarma 'network / líonra.'

líonra néarach (LN) (ainmfhocal): neural network (NN) *sainmhíniú (ga)*: Cur chuige agus struchtúr ríomhfhoghlama bunaithe ar úsáid néaróg saorga.

sainmhíniú (en): An approach to, and structure of, machine learning based on artificial neurons.

tagairtí:

- líonra: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- néarach: féach ar an téarma 'neural / néarach'

nótaí aistriúcháin:

- Ní bhíonn 'líonra' luaite i gcomhthéacs ríomhaireachta sna foclóirí thuas, cé go mbíonn sé sa gcaint agus i litriocht chomhaimseartha leis an mbrí sin.

líonra ríomhairí (ainmfhocal): computer network *sainmhíniú (ga)*: Graf nó graf eolais ina gcuireann nóid daoine in iúl, agus ina mbíonn ceangail ann a léiríonn gur féidir le dá ríomhaire nascadh lena chéile.

sainmhíniú (en): A graph or knowledge graph in which nodes represent computers, and edges represent the that two computers can link to each other.

tagairtí:

- líonra: féach ar an téarma 'network / líonra'
- ríomhaire: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1]*, Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- * Tá 'ríomhaire' i bhFoclóir Uí Dhuinn le brí níos sine (ag trácht ar áireamhán seachas ar ríomhaire an lae inniu).
- Tá an dá fhocal (lónra agus ríomhaire) díreach ar fáil ó na foclóirí thuas le brí comhchosúil.
- Féach chomh maith ar an téarma 'network / lónra.'

mapa (ainmfhocal): mapping *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs ríomhaireachta, bunachar a ligeann duit luach amháin (an 'luach') a fháil trí cheangal le luach eile (an eochair).

sainmhíniú (en): In the context of computer science, a database that allows access to one value (called the 'value') using another value (called the 'key').

tagairtí:

- mapa: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Luann na foclóirí thuas ar fad 'mapa' i gcomhthéacs mapa ar an domhan. Ní shin atá i gceist anseo, ach, toisc gurb é aidhm mapa ríomhaireachta ná ceangal éigin a dhéanamh idir dhá rud (le gur féidir leathrud a fáil ón leathrud eile), agus troisc gurb as an meafair sin a thagann úsáid 'mapping' i mBéarla, glactar leis an téarma sin anseo.

meastachán (ainmfhocal): estimate *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs matamaitice, luach a dhéanann cur síos cainníochtúil ar fheiniméan éigin, gan a bheith iomlán cruinn.

sainmhíniú (en): In a mathematical context, a value that gives a quantitative description of some phenomenon, but which may not be entirely exact.

tagairtí:

- meastachán: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Téarma ar fáil mar téarma airgeadais / matamaitice ó na foclóirí thuas.
- Is féidir 'tomhas' a úsáid chomh maith (go háirithe sa gcaint) chun brí comhchosúil leis seo a chur in iúl. Cé is moite de sin, roghnaíodh 'meastachán' mar théarma dó seo chun idirdhealú léir a dhéanamh idir 'metric / tomhas' agus '*estimate / tomhas'. Ar leibhéal neamh-fhoirmeálta, tá sé ceart go leor tomhas a úsáid leis an mbrí sin nuair is léir ón gcomhthéacs cén bhrí atá i gceist leis.
- Nuair is meastachán míchruinn (nach ionann agus mícheart) atá i gceist, moltar an téarma 'garmheastachán' (de réir Fhoclóir Uí Dhónaill agus Fhoclóir De Bhaldraithe).
- Tá an téarma seo comhchiallach leis an téarma 'approximation / meastachán' sa gcomhthéacs matamaitice / ríomheolaíochta atá i gceist anseo.

meastachán a dhéanamh (ar) (ainmfhocal): to approximate *sainmhíniú (ga)*: Luach a mheas. *sainmhíniú (en)*: To estimate a value.

tagairtí:

- meastachán: féach ar an téarma 'to estimate (about) / meastachán a dhéanamh (ar)'

nótaí aistriúcháin:

- Féach ar an téarma 'to estimate (about) / meastachán a dhéanamh (ar)'.

meastachán a dhéanamh (ar) (ainmfhocal): to estimate (about) *sainmhíniú (ga)*: Luach a mheas.

sainmhíniú (en): To estimate a value.

tagairtí:

- meastachán: féach ar an téarma 'estimate / meastachán'

nótaí aistriúcháin:

- Féach ar an téarma 'estimate / meastachán'.

- Tá an téarma seo comhchiallach leis an téarma 'to approximate / meastachán a dhéanamh (ar)' sa gcomhthéacs matamaitice / ríomheolaíochta atá i gceist anseo.

meastachán (ainmfhocal): approximation *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs matamaitice, luach a dhéanann cur síos cainníochtúil ar fheiniméan éigin, gan a bheith iomlán cruinn.

sainmhíniú (en): In a mathematical context, a value that gives a quantitative description of some phenomenon, but which may not be entirely exact.

tagairtí:

- meastachán: féach ar an téarma 'estimate / meastachán'

nótaí aistriúcháin:

- Féach ar an téarma 'estimate / meastachán'.

measúnaigh (briathar): to evaluate *sainmhíniú (ga)*: Próiseas teisteála nó deimhnithe a dhéanamh ar shamhail ríomhfhoghlama.

sainmhíniú (en): To perform testing or validation on a machine learning model.

tagairtí:

- measúnaigh: féach ar an téarma 'evaluation / measúnú'

nótaí aistriúcháin:

- Féach ar an téarma 'evaluation / measúnú'

measúnú (ainmfhocal): evaluation *sainmhíniú (ga)*: Próiseas a úsáidtear chun fáil amach cé chomh maith (nó cé chomh dona) is a fheidhmíonn samhail ríomhfhoghlama le linn a traenáilte, nó tar a éis sin.

sainmhíniú (en): A process that is used to determine how well (or how poorly) a machine learning model works during its training, or after it has been trained.

tagairtí:

- measúnú: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Úsáidtear 'measúnú' seachas 'meas' toisc é a bheith úsáidte i gcomhthéacs níos teicniúla, agus chun débhrí a sheachaint idir meas (mar smaoineamh) agus meas (mar mheasúnú).
- Cé is moite de sin, ní luaitear an téarma seo i gcomhthéacs ríomhaireachta.

minicíocht (ainmfhocal): frequency *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs graif eolais, cé chomh minic is a bhíonn nód / ceangal mar chuid d'abairtí thriarach sa ngraf.

sainmhíniú (en): In the context of a knowledge graph, how often a node / edge is part of triples in the graph.

tagairtí:

- minicíocht: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

nótaí aistriúcháin:

- Tá an focal 'minic' (gan trácht ar 'minicíocht') i bhFoclóir Uí Dhuinín.
- Luann Foclóir Uí Dhónaill agus Foclóir De Bhaldraithe 'minicíocht' mar théarma leictreachais, agus le brí níos leithne (.i. minice).
- Luann Stórchiste 'minicíocht' mar théarma matamaitice.

mion-fheabhsú (briathar): to finetune *sainmhíniú (ga)*: Samhail ríomhfhoghlama atá traenáilte cheana a thraenáil ar sonraí nua.

sainmhíniú (en): To take a pre-trained machine learning model and train it further on new data.

tagairtí:

- mion-: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4]*, Ó Dónaill (1977) [2]

- feabhsú: féach ar an téarma 'to optimise / feabhsaigh'

nótaí aistriúcháin:

- Ní luaitear mar réimír i bhFoclóir Uí Dhónaill agus Uí Mhaoileoin an téarma 'mion-'.
 • Ní bhítear ag caint ar mion-fheabhsúchán (nach ionann agus mion-fheabhsú) ná ar 'chórais mhion-fheabhsúchán' go minic, agus mar sin ní chuirtear mar téarmaí anseo iad sin.
 • Féach chomh maith ar an Téarma 'to optimise / feabhsaigh'.

méid na bhfo-thacar (ainmfhocal): batch size *sainmhíniú (ga)*: Cé chomh mór (.i. cé mhéid pointe sonraí) atá i chuile fho-thacar le linn ríomhfhoghlama.

sainmhíniú (en): How large (i.e. how many data points) are in each batch during learning.

tagairtí:

- méid: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
 • fo-thacar: féach ar an téarma 'batch / fo-thacar'

nótaí aistriúcháin:

- Féach ar an téarma 'batch / fo-thacar'.

n-sonra (ainmfhocal): n-shot *sainmhíniú (ga)*: Cur chuige mion-fheabsaithe ina bhfuil an tsamhail réamh-thraenáilte in ann n sonra ó thacar sonraí nua a fheiceáil le linn á mion-fheabhsaithe.

sainmhíniú (en): A finetuning protocol in which the pretrained model is able to see n data points from the new data set during finetuning.

tagairtí:

- sonra: féach ar an téarma 'database / bunachar sonraí'

nótaí aistriúcháin:

- Úsáidtear 'n' i gcomhthéacs matamaiticiúil chun uimhir éigin (ar féidir é athrú) a chur in iúl.
 • Úsáidtear n-sonra seachas n-trial / n-iarracht nó eile toisc é sin a bheith níos léire (i dtuairim an údair).

neamh-feicthe (aidiacht): unseen *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs tacar sonraí (m.sh. tacar teisteála / deimhnithe), gan a bheith úsáidte / feicthe le linn an próiseas traenála a dhéantar ar shamhail ríomhfhoghlama.

sainmhíniú (en): In the context of a dataset (such as the testing / validation set), not being used / seen during the training phase of a machine learning model.

tagairtí:

- neamh-: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
 • feic: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Tá téarmaí eile luaite leis an mbrí chéanna i bhFoclóir De Bhaldraithe (.i. gan feiceáil, gan radhairc air) a bheadh oiriúnach chomh maith. Meastar gurb é is léire, áfach, ná 'neamh-feicthe' sa gcomhthéacs sainmhínithe seo.

néarach (aidiacht): neural *sainmhíniú (ga)*: Ag baint le néaróga (bíodh siad fíor nó saorga) nó le líonraí néaracha.

sainmhíniú (en): Relating to nerves (be they real or artificial) or to neural networks.

tagairtí:

- néarach: Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil i bhFoclóir Uí Dhónaill (i gcomhthéacs fíor-néaróga amháin).

nód (ainmfhocal): **node** *sainmhíniú (ga)*: cuid de ghraf a chuireann coincheap, bí, nó ainmfhocal in iúl.

sainmhíniú (en): an element of a graph that represents a concept, being, or noun.

tagairtí:

- nód: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1]*, Ó Dónaill et al. (1991) [4]*, Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- * Sna foclóirí seo, déantar tagairt don fhocal 'nód' mar nód i bplandaí (amháin) gan trácht ar comhthéacs níos leithne.

oiteolaíocht (ainmfhocal): **ontology** *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs graif eolais, scéimre a chuireann in iúl struchtúr loighce an ghraif chéanna (m.sh. cé acu na ceangail atá aistreach nó siméadrach).

sainmhíniú (en): In the context of a knowledge Graph, a schema that describes the logical structure of the graph (such as which relations are transitive or symmetric).

tagairtí:

- oiteolaíocht: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Téarma ar fáil leis an mbrí chéanna (i gcomhthéacs níos ginearálta) sna foclóirí thuas.

paraiméadar (ainmfhocal): **parameter** *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs samhla ríomhfhoghlama, luach uimhriúil in-fhoghlama a bhíonn ag athrú le linn an próiseas traenála. Is ionann paraiméadar níos fearr a roghnú do samhail, agus 'tuiscint fhoghlamtha' (mar dhea) na samhla céanna a chur chun cinn.

sainmhíniú (en): In the context of a machine learning mode, a learnable numerical value that changes during the training process. Choosing better parameters for a model improves the model's 'learned understanding' (so to speak).

tagairtí:

- pharaiméadar: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil ó na foclóirí thuas i gcomhthéacs cosúil go leor.
- Is ionann paraiméadar agus ualach infhoghlamtha.

pionós (ainmfhocal): **loss** *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs samhla ríomhfhoghlama, luach uimhriúil a chuireann in iúl cé chomh dona is atá an tsamhail (sin le rá, is ionann pionós níos airde agus an tsamhail a bheith chomh héifeachtach céanna). Úsáidtear an pionós mar chuid mhatamaiticiúil den ríomhfhoghlaim.

sainmhíniú (en): In the context of a machine learning model, a numerical value that represents how bad the model is (that is, a higher penalty indicates that the model is less effective). Loss is used as a part of the mathematical process of machine learning.

tagairtí:

- pionós: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- * Is 'pionús' seachas 'pionós' atá i bhFoclóir Uí Dhuinín, ach glactar leis gurb in an focal céanna le litriú eile
- Tá 'caill' ar téarma.ie mar fhocal ar 'loss' an Bhéarla. Meastar go bhfuil sé sin rud beag ró-litriúil; i nGaeilge, is é 'caill' ná rud atá cailte / gan tuairisc air (de réir Foclóir Uí Dhónaill). Ní hionann sin agus an luach 'loss', atá úsáidte chun cur síos a dhéanamh ar cé chomh dona is atá samhail ríomhfhoghlama. Thairis sin, níl trácht ar bith ar 'caill' mar fhocal matamaiticiúil, eolaíochta, ná sainmhínithe ann. Ní ghactar le 'caill' mar sin.

- Is minic a dhéantar analach idir ríomhfhoghlaim agus foghlaim na ndaoine (rud nach bhfuil crinn ar thaobh an heolaíochta de, ach a dhéantar mar sin féin). Sé bunús an analacha seo ná go mbíonn 'loss' mar phionós ar an ríomhaire (cosúil le pionós a chur ar madra toisc é a bheith dána). Bíonn an tsamhail ag foghlaim toisc an phionóis sin. Cé nach bhfuil an analach seo iomlán cruinn i gcomhthéacs matamaiticiúil na ríomhfhoghlama, úsáidtear minic go leor. Is as an analach seo a thagann an téarma roghnaithe 'pionós'.
- Ní i gcomhthéacs matamaiticiúil a luaitear an focal pionós, ach glactar leis fós féin toisc an analacha thuas.

randamach (aidiacht): random *sainmhíniú (ga)*: Ag caint ar próiseas, gan bheith in ann é a réamhinsint ach le dóchúlachtaí.

sainmhíniú (en): Regarding a process, unable to be predicted except with probabilities.

tagairtí:

- randamach: Williams et al. (2023) [5]

nótaí aistriúcháin:

- Is le brí matamaiticiúil a luaitear an téarma seo i Stórchiste.

ráta foghlama (ainmfhocal): learning rate *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs samlach ríomhfhoghlama, luach scálach a cinntíonn cé chomh mór is atá chuile athrú ar pharaiméadair na samhla.

sainmhíniú (en): In the context of a machine learning mode, a scalar value that determines how large each update to the model's parameters is.

tagairtí:

- ráta: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- foghlaim: féach ar an téarma 'machine learning / ríomhfhoghlaim'

nótaí aistriúcháin:

- Téarmaí díreach ar fáil le bríonna chomhchosúla.

réad (ainmfhocal): instantiation (object) *sainmhíniú (ga)*: An rud (matamaiticiúil nó ríomhaireachta) atá cruthaithe de réir creatlaí matamaitice / ríomhaireachta.

sainmhíniú (en): The (mathematical or computational) object created by the process of instantiation from a mathematical / computational framework.

tagairtí:

- réad: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1]*, Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

nótaí aistriúcháin:

- * Ní luann Foclóir Uí Dhuinín an téarma 'réad' ach i gcomhthéacs filíochta.
- Focal luaite i gcomhthéacs comhchosúil na foclóirí eile thuas.
- Féach chomh maith ar an téarma 'to instantiate / cruthaigh'.

réamh-thraenáil (ainmfhocal): pretraining *sainmhíniú (ga)*: An próiseas a bhaineann le samhail ríomhfhoghlama a thraenáil le plan é a mion-fheabbhsú níos déanaí ar shonraí nua.

sainmhíniú (en): The process of training a machine learning model with intent to finetune it later on new data.

tagairtí:

- réamh-: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- traenáil: féach ar an téarma 'training / traenáil'

nótaí aistriúcháin:

- Téarma cruthaithe as an réimír agus as an bhfocal thuas

- Féach chomh maith ar an téarma training / traenáil’.

réamh-thraenáil (briathair): to pretrain *sainmhíniú (ga)*: Samhail ríomhfhoghlaama a thraenáil le plean é a mion-fheabhsú níos déanaí ar shonraí nua.

sainmhíniú (en): To train a machine learning model with intent to finetune it later on new data.
tagairtí:

- réamh-: feach ar an téarma ‘pretraining / réamh-thraenáil’
- traenáil: feach ar an téarma ‘training / traenáil’

nótaí aistriúcháin:

- Féach ar an téarma ‘pretraining / réamh-thraenáil’
- Féach chomh maith ar an téarma training / traenáil’.

réamhinsint nasc (RN) (ainmfhocal): link prediction (LP) *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs graif eolais, réamhinsint abairt thriarach nua (nach bhfuil a ngraf) bunaithe air na habairtí triaracha atá sa ngraf.

sainmhíniú (en): In the context of a knowledge graph, the act of predicting a new triple (that is not in the graph) based on the triples that are in the graph.

tagairtí:

- réamhsinint: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2]
- nasc: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Tá ‘réamh-’ agus ‘insint’ i bhFoclóir Uí Dhuinnín, ach níl an téarma ‘réamhinsint’ luaite ann
- Tá ‘réamh-’ agus ‘insint’ i bhFoclóir Uí Dhónaill agus Uí Mhaoileoin, ach níl an téarma ‘réamhinsint’ luaite ann
- Luaitear ‘nasc’ den chuid is mó mar snaidhm ag bhíonn ag coinneáil dhá rud le chéile. Sin ráite, is féidir abairt thriarach a shamhlú mar dhá nód agus ceangal nasctha le chéile (agus is dócha gurb in an áit as a dtagann an téarma Béarla ‘link’ chomh maith).
- Is é an ginideach iolra (réamhinsint nasc) a úsáidtear anseo toisc gur minice caint a dhéanamh far réamhinsint (cuid mhór) nasc seachas réamhinsint naisc amháin. Sin ráite, is é ‘réamhinsint naisc’ an téarma ceart nuair nach bhfuil ach nasc amháin lena bheith réamhsinte.

réamhinsteoir nasc (ainmfhocal): link predictor *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs graif eolais, samhail ríomhfhoghlaama a dhéanann naisc a réamhinsint.

sainmhíniú (en): In the context of a knowledge graph, a machine learning model that performs link prediction.

tagairtí:

- réamhsinint: feach ar an téarma ‘link prediction / réamhinsint nasc’
- nasc: feach ar an téarma ‘link prediction / réamhinsint nasc’

nótaí aistriúcháin:

- Úsáidtear an iarmhír choitianta ‘-eoir’ chun an téarma seo a chruthú. Is féidir an téarma ‘insteoir’ a fheiceáil in úsáid i bhFoclóir Uí Dhónaill agus i bhFoclóir Uí Dhónaill agus Uí Mhaoileoin.
- Féach chomh maith ar an téarma ‘link prediction / réamhinsint nasc’

réasúnaíocht a dhéanamh (ar) (briathar): to reason (on) *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs ríomhfhoghlaama, úsáid rialacha loighce chun fíricí nua a réamhinsint.

sainmhíniú (en): In the context of machine learning, the use of logical rules to predict new facts.
tagairtí:

- réasúnaíocht (a dhéanamh): De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil ó na foclóirí thuas le brí comhchosúil.

ríomheolaíocht (ainmfhocal): computer science *sainmhíniú (ga)*: an réimse staidéar atá dírithe ar algartaim, ar bogearraí, agus ar ríomhchlárúcháin.

sainmhíniú (en): the field of study that focuses on algorithms, software, and computer programing. tagairtí:

- ríomheolaíocht: Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Téarma iomlán ar fáil i bhfoclóir iontaofa. Glactar leis.

ríomhfhoghlaim (ainmfhocal): machine learning *sainmhíniú (ga)*: cur chuige matamaiticiúil a chuireann ar chumas do ríomhairí ceistanna casta a fhreagairt.

sainmhíniú (en): the process of using mathematical optimisation to allow computers to solve complex problems.

tagairtí:

- foghlaim: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- ríomh-: Ó Dónaill (1977) [2]*

nótaí aistriúcháin:

- * Níl 'ríomh-' ann mar réimír. Cé is moite de sin, feictear é in úsáid mar réimír sa bhfoclóir céanna; .i. 'ríomheolaíocht' (murab ionann sin agus 'eolaíocht' mar iarmhír)
- Ní ghlactar le haistriúchán Téarma.ie (meaisínfhoghlaim) toisc nach mbíonn 'meaisín-' ina réimír ar fhocal ar bith eile (ach bíonn 'ríomh-' úsáidte i bhfocail eile).
- Bheadh ciall éigin ag dul le 'foghlaim na meaisíní' chomh maith, seachas 'meaisín' a bheith bainteach lena leithéid de mheaisíní níos áine (féach ar Teanglann) agus gan rian eile de a fheiceáil i gcomhthéacs ríomhaireachta.
- Cé nach mbíonn trácht ar 'ríomhfhoghlaim' i bhfoclóir ar bith, tá ann dá leithéid de 'ríomhphost' agus 'ríomheolaíocht' sa gcaint.

ró-fhoghlaim (ainmfhocal): overfitting *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs ríomhfhoghlama, foghlaim de ghlanmheabhair ar an tacar traenála i gcaoi a chuireann bac ar patrúin ghinearálta an tacair thraenála a fhoghlaim.

sainmhíniú (en): In the context of machine learning, memorisation of the training set that precludes learning the general patterns of the training set.

tagairtí:

- ró-: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- foghlaim: féach ar an téarma 'machine learning / ríomhfhoghlaim'

nótaí aistriúcháin:

- Téarma cruthaithe mar chomh-fhocal leis an réimír agus an leis in bhfocal thuas.
- Féach chomh maith ar an téarma 'machine learning / ríomhfhoghlaim'

samhail (ainmfhocal): model *sainmhíniú (ga)*: Réad matamaiticiúil a úsáideann cur chuige bunaithe ar calcalas chun tasc ríomhfhoghlama a chur i gcrích.

sainmhíniú (en): A mathematical object that uses a calculus-based approach to solve a machine learning task.

tagairtí:

- samhail: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Ní luann foclóir ar bith an téarma seo i gcomhthéacs ríomheolaíochta, ach ar chomhthéacs eile ina bhfuil 'samhail' cosúil le 'cóip' nó 'cosúlacht'. Sin ráite, tá an bhrí sin oiriúnach don úsáid seo – cé nach cóip í, bíonn an tsamhail ríomheolaíochta ag iarraidh aschur feidhm mhatamaiticiúil a réamhinsint go díreach; sin le rá, a chóipeáil.

samhail leabaithe graif eolais (SLGE) (ainmfhocal): knowledge graph embedding model (KGEM) *sainmhíniú (ga)*: Samhail ríomhfhoghlama a bhfuil mar aidhm aige graf eolais a leabú.

sainmhíniú (en): A machine learning model whose aim is to embed a knowledge graph.

tagairtí:

- leabú: féach ar an téarma 'embedding / leabú'
- graf eolais: féach ar an téarma 'knowledge graph / graf eolais'
- samhail: féach ar an téarma 'model / samhail'

nótaí aistriúcháin:

- Fágтар san uimhir uatha an téarma 'leabú' toisc phróiseas an leabaithe a bheith i gceist, seachas líon na leabuithe ar fad.
- Fágтар san uimhir uatha an téarma 'graf eolais' toisc nach mbíonn ach graf amháin á leabú ag an uair amháin / ag an samhail amháin.

samhlaigh (ainmfhocal): to model *sainmhíniú (ga)*: samhail ríomhaireachta nó staitistiúil a chruthú.

sainmhíniú (en): the process of creating a (machine learning or statistical) model.

tagairtí:

- samhlaigh: De Bhaldraithe (1978) [3]*, Dineen (1934) [1]*, Ó Dónaill et al. (1991) [4]*, Ó Dónaill (1977) [2]*

nótaí aistriúcháin:

- Is i gcomhthéacs smaointeoireachta a luaitear an focal 'samhlaigh', seachas i gcomhthéacs ríomhaireachta ná matamaitice. Ach, toisc go nglactar le 'samhail' sa gcomhthéacs seo, glactar leis an mbriathar "samhlaigh" atá ceangailte leis.

sampla (ainmfhocal): sample *sainmhíniú (ga)*: sonra a thógtar as dáileadh staitistiúil nó as próiseas randamach.

sainmhíniú (en): a data point that is taken from a statistical distribution or random process.

tagairtí:

- sampla: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

nótaí aistriúcháin:

- Tá an téarma seo (i gcomhthéacs chomhchosúil ach níos leithne) díreach ar fáil ó na foclóirí thuas.
- Luann Stórchiste 'sampla' mar théarma matamaitice.

sampla fánach (ainmfhocal): random sample *sainmhíniú (ga)*: Sampla a thógtar go randamach.

sainmhíniú (en): A sample that is taken randomly.

tagairtí:

- sampla: féach ar an téarma 'sample / sampla'
- sampla fánach: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Tá an téarma seo ina iomlán ar fáil sna foclóirí thuas. Toisc é a bheith ar fáil ina iomlán, ní úsáidtear 'randamach' sa gcás seo.

sampláil (briathar): to sample *sainmhíniú (ga)*: sampla a thógáil.

sainmhíniú (en): the process of taking a sample.

tagairtí:

- sampla: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

nótaí aistriúcháin:

- Tá an téarma seo (i gcomhthéacs chomhchosúil ach níos leithne) díreach ar fáil ó na foclóirí thuas.
- Úsáideann Stórchiste 'sampláil' mar théarma matamaitice.

samplóir (ainmfhocal): sampler *sainmhíniú (ga)*: rud (m.sh algartam ríomhaireachta) a dhéanann sampláil.

sainmhíniú (en): a thing (such as a computer algorithm) that samples.

tagairtí:

- samplóir: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Tá an téarma seo, leis an mbrí céanna, díreach ar fáil sna foclóirí thuas

scoth na réimse (ainmfhocal): state of the art (best) *sainmhíniú (ga)*: An tuiscint, samhail, eolas, nó eile is fearr i réimse eolaíochta éigin.

sainmhíniú (en): The best understanding, model, information, etc in a given scientific field.

tagairtí:

- scoth: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- réimse: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Féach chomh maith ar an téarma 'state of the art (current) / staid na réimse'. Is é 'staid na réimse' an staid ina bhfuil an réimse ann faoi láthair (bíodh sé go maith nó go dona), agus is é 'scoth na réimse' an chuid is fearr de.
- Ní luann Foclóir Uí Dhuinín 'scoth' mar 'an rud is fearr', ach tá an brí sin le feiceáil ann fós féin sa bhfocal 'scothamhail' ann.
- Mar aon leis sin, is cosúil gur féidir 'scothúil' a úsáid mar aidiacht ceangailte leis an t-ainmfhocal seo.

scálach (aidiacht): scalar *sainmhíniú (ga)*: Uimhir nach athróg é a bhíonn á húsáid le huimhir eile a mhéadú fúithi.

sainmhíniú (en): A numerical value other than a variable, typically used in multiplication.

tagairtí:

- comhéifeacht: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

nótaí aistriúcháin:

- Téarma luaite mar théarma matamaitice i bhFoclóir Uí Dhónaill agus i bhFoclóir de Bhaldraithe.
- Luann Stórchiste 'scálach' mar théarma matamaitice.
- Más ainmfhocal atá uait, úsáid 'uimhir scálach' (nó 'scálach' mar atá ag Stórchiste).

scór (ainmfhocal): score *sainmhíniú (ga)*: Uimhir a dhéanann cur síos ar cé chomh maith atá rud (m.sh. cruinneas samhla foghlama).

sainmhíniú (en): A number describing how good something is (such as the accuracy of a machine learning mode).

tagairtí:

- scór: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- I gcomhthéacs cluichí a fheictear 'scór' úsáidte sna foclóirí seo, seachas i gcomhthéacs ríomhaireachta.

scór inchreidteachta (ainmfhocal): **plausibility score** *sainmhíniú (ga)*: Uimhir a dhéanann cur síos ar an dóchúlacht go bhfuil rud fíor.

sainmhíniú (en): A number that represents the chance that something is true
tagairtí:

- scór: féach ar an téarma 'score / scór'
- inchreidteacht: féach ar an téarma 'plausibility / inchreidteacht'

nótaí aistriúcháin:

- Féach ar nótaí ar 'scór' agus ar 'inchreidteacht'

scóráil (briathar): **to score** *sainmhíniú (ga)*: Scór a thabhairt do rud (m.sh. samhail ríomhfhoghlama).
sainmhíniú (en): To give a score to something (such as a machine learning model).

tagairtí:

- scóráil: Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- I gcomhthéacs cluichí a fheictear 'scóráil' úsáidte i bhFoclóir Uí Dhónaill, seachas i gcomhthéacs ríomhaireachta.

seal (ainmfhocal): **epoch** *sainmhíniú (ga)*: Geábh iomlán feabhsaithe ina fheiceann an tsamhail ríomhfhoghlama chuile shonra sa tacar traenála aon uair amháin.

sainmhíniú (en): A full pass of optimisation in which the machine learning model sees every data point in the training set exactly once.

tagairtí:

- seal: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Is iomaí focal ar féidir iad a úsáid anseo (geábh, babhta, timthriall, srl). Roghnaíodh 'seal' toisc é a bheith ag tagairt ar geábh foghlama agus ar réimse ama, díreach mar a bhíonn lucht ríomhaireachta ag samhlú 'epoch' ríomhfhoghlama.

slonn (ainmfhocal): **expression** *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs matamaitice, abairt a bhfuil luach nó brí matamaiticiúil léi.

sainmhíniú (en): In the context of mathematics, a statement that has a value or mathematical meaning attached to it.

tagairtí:

- pharaiméadar: Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil leis an mbrí ceannann céanna.

sonraí (ainmfhocal): **data** *sainmhíniú (ga)*: léiriú cainníochtúil nó cineálach ar rud.

sainmhíniú (en): a quantitative or qualitative description of something.

tagairtí:

- sonraí: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Úsáidtear an leagan iolra de gnáth, toisc gur annamh ar fad a bhíonn trácht ar sonra amháin, ach ar thacar sonraí.

staid na réimse (ainmfhocal): state of the art (current) *sainmhíniú (ga)*: An tuiscint / leibhéal taighde atá ann faoi láthair i réimse taighde (bíodh sé go maith nó go dona).

sainmhíniú (en): The understanding or level of current research in a given field of research (whether that is good or bad).

tagairtí:

- staid: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- réimse: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Féach chomh maith ar an téarma 'state of the art (best) / scoth na réimse'. Is é 'staid na réimse' an staid ina bhfuil an réimse ann faoi láthair (bíodh sé go maith nó go dona), agus is é 'scoth na réimse' an chuid is fearr de.

struchtúr (ainmfhocal): structure *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs graif, patrúin, achoimrí uimhriúil, agus staitisticí ar féidir iad a áireamh ar an ngraf (gan trácht ar brí / ciall an eolais sa ngraf).

sainmhíniú (en): In the context of a graph, patterns, numerical summaries, and statistics that can be calculated on the graph (without reference to the meaning of the information contained in the graph).

tagairtí:

- struchtúr: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Téarma luaite le brí comhchosúil sna foclóirí thuas.

tabhair chun rialtachta (briathar): to regularise *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs samhla ríomhfhoghlama, ró-fhoghlaim a laghdú trí méid luach na bparaiméadar a shrianadh ar chaoi éigin.

sainmhíniú (en): In the context of a machine learning mode, reducing overfitting by restricting the size of parameter values in some way.

tagairtí:

- tabhair chun rialtachta: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Frása iomlán ar fáil ó na foclóirí thuas i gcomhthéacs ginearálta.

tabhairt chun rialtachta (ainmfhocal): regularisation *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs samhla ríomhfhoghlama, próiseas a bhfuil mar aidhm aige ró-fhoghlaim a laghdú trí méid luach na bparaiméadar a shrianadh ar chaoi éigin.

sainmhíniú (en): In the context of a machine learning mode, a process that aims to reduce overfitting by restricting the size of parameter values in some way.

tagairtí:

- tabhairt chun rialtachta: féach ar an téarma 'to regularise / tabhairt chun rialtachta'

nótaí aistriúcháin:

- Féach ar an téarma 'to regularise / tabhairt chun rialtachta'.

tacar (ainmfhocal): set *sainmhíniú (ga)*: Grúpa rudaí (m.sh uimhreacha) nach bhfuil áirí an oird ann, agus nach mbíonn an rud céanna faoi dhó ann.

sainmhíniú (en): A group of things (such as numbers) that does not have the property of having order, and that does not have repeats.

tagairtí:

- tacar: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1]*, Ó Dónaill et al. (1991) [4]*, Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

nótaí aistriúcháin:

- * Ní i gcomhthéacs matamaiticiúil a luaitear an téarma seo sna foclóirí seo.
- Is i gcomhthéacs matamaiticiúil a luaitear an téarma seo sna foclóirí eile.

tacar deimhnithe (ainmfhocal): validation set *sainmhíniú (ga)*: Tacar sonraí a úsáidtear chun samhail ríomhfhoghlama a dheimhniú.

sainmhíniú (en): The dataset used to validate a machine learning model.

tagairtí:

- tacar: féach ar an téarma 'set / tacar'
- deimhniú: féach ar an téarma 'validation / deimhniú'

nótaí aistriúcháin:

- Féach ar an téarma 'set / tacar'.
- Féach ar an téarma 'validation / deimhniú'.

tacar sonraí (ainmfhocal): dataset *sainmhíniú (ga)*: Grúpa sonraí curtha le chéile, go háirithe chun samhlacha ríomhfhoghlama a thraenáil nó a mheasúin.

sainmhíniú (en): A set of data that is gathered together, especially to be used for training or evaluating machine learning models.

tagairtí:

- tacar: féach ar an téarma 'set / tacar'.
- sonra: féach ar an téarma 'data / sonraí'.

nótaí aistriúcháin:

- Téarma cruthaithe go díreach as an dá théarma thuas.
- Féach chomh maith ar an téarma 'data / sonraí'.
- Féach chomh maith ar an téarma 'set / tacar'.

tacar sonraí comparáide (ainmfhocal): benchmark dataset *sainmhíniú (ga)*: Tacar sonraí a úsáidtear chun samhlacha ríomhfhoghlama a mheasúin agus a chur i gcomparáid lena chéile.

sainmhíniú (en): A dataset that is used to evaluate and compare machine learning models.

tagairtí:

- tacar sonraí: féach ar an téarma 'dataset / tacar sonraí'
- comparáid: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Níl an téarma Béarla 'benchmark' ar fáil i gceann ar bith de na foclóirí atá in úsáid chun an Foclóir Tráchtais a chur le chéile. Bhí gá le téarma cumtha as nua mar sin. Roghnaíodh 'tacar sonraí comparáide' toisc gurb é aidhm 'benchmark dataset' ná a bheith úsáidte chun samhlacha ríomhfhoghlama a chur i gcomparáid lena chéile.
- Tá 'tagarmharc' ar Foclóir.ie – ach ní féidir bunús ar bith a fháil dó sin sna foinse dúchasacha atá in úsáid anseo. Ní ghlactar leis mar sin.

tacar teisteála (ainmfhocal): testing set *sainmhíniú (ga)*: Tacar sonraí a úsáidtear chun samhail ríomhfhoghlama a theisteáil.

sainmhíniú (en): The dataset used to test a machine learning model.

tagairtí:

- tacar: féach ar an téarma 'set / tacar'
- teisteáil: féach ar an téarma 'testing / teisteáil'

nótaí aistriúcháin:

- Féach ar an téarma 'set / tacar'.
- Féach ar an téarma 'testing / teisteáil'.

tacar traenála (ainmfhocal): training set *sainmhíniú (ga)*: Tacar sonraí a úsáidtear chun samhail ríomhfhoghlama a thraenáil.

sainmhíniú (en): The dataset used to train a machine learning model.

tagairtí:

- tacar: féach ar an téarma 'set / tacar'
- traenáil: féach ar an téarma 'training / traenáil'

nótaí aistriúcháin:

- Féach ar an téarma 'set / tacar'.
- Féach ar an téarma 'training / traenáil'.

tasc réamhinsinte nasc (ainmfhocal): link prediction task *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs graif eolais, tasc a bhfuil mar sprioc air abairt thriarach nua (nach bhfuil a ngraf) a réamhinsint bunaithe air na habairtí triaracha atá sa ngraf.

sainmhíniú (en): In the context of a knowledge graph, the task of predicting a new triple (that is not in the graph) based on the triples that are in the graph.

tagairtí:

- tasc: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- réamhsinint: féach ar an téarma 'link prediction (LP) / réamhinsint nasc (RN)'
- nasc: féach ar an téarma 'link prediction (LP) / réamhinsint nasc (RN)'

nótaí aistriúcháin:

- Féach ar an téarma 'link prediction (LP) / réamhinsint nasc (RN)'

teisteáil (ainmfhocal): testing *sainmhíniú (ga)*: An próiseas a úsáidtear chun fáil amach cé chomh maith (nó cé chomh dona) is a fheidhmíonn samhail ríomhfhoghlama tar éis di a bheith traenáilte.

sainmhíniú (en): The process that is used to determine how well (or how poorly) a machine learning model works after it has been trained.

tagairtí:

- teisteáil: Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Ní bhíonn an téarma seo luaite i gcomhthéacs ríomhaireachta sna foclóirí thuas.

teisteáil (briathar): to test *sainmhíniú (ga)*: Próiseas teisteála a dhéanamh ar shamhail ríomhfhoghlama.

sainmhíniú (en): To perform testing on a machine learning model.

tagairtí:

- teisteáil: féach ar an téarma 'testing / teisteáil'

nótaí aistriúcháin:

- Féach ar an téarma 'testing / teisteáil'

toipeolaíocht (ainmfhocal): topology *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs graif, cur síos matamaiticiúil ar cé chaoi an bhíonn a noid ceangailte lena chéile; nó, réimse staidéir matamaitice bunaithe ar an anailísíocht ar struchtúr graf.

sainmhíniú (en): In the context of a graph, a mathematical description of how its nodes are connected; or, the field of mathematical study based on analysis of graph structure.

tagairtí:

- toipeolaíocht: Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil ó Fhoclóir Uí Dhónaill.

toise (ainmfhocal): dimension *sainmhíniú (ga)*: Ag trácht ar spás veicteora, líon na n-uimhreacha atá i ngach uile veicteoir sa spás céanna; nó, ais amháin den spás sin.

sainmhíniú (en): Regarding a vector space, the number of elements contained in each vector in that space; or, one axis of that space.

tagairtí:

- toise: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1]*, Ó Dónaill et al. (1991) [4]*, Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

nótaí aistriúcháin:

- * Is mar sórt tomhais, seachas toise matamaiticiúil, a fheictear an téarma sna foclóirí seo.
- I bhFoclóir Uí Dhónaill agus i Stórchiste, luaitear 'toise' mar théarma matamaitice.

tomhais (ainmfhocal): to measure *sainmhíniú (ga)*: Tomhas a dhéanamh ar phróiseas nó ar sonraí éigin.

sainmhíniú (en): To measure some effect or data.

tagairtí:

- tomhas: féach ar an téarma 'metric / tomhas'

nótaí aistriúcháin:

- Féach ar an téarma 'metric / tomhas'.

tomhas (ainmfhocal): metric *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs matamaitice, luach a dhéanann cur síos cainníochtúil ar sonraí nó ar fheiniméan éigin, go háirithe nuair atá sé úsáidte chun dhá shraith sonraí / dhá fheiniméan chur i gcomparáid lena chéile.

sainmhíniú (en): In a mathematical context, a value that gives a quantitative description of data or some phenomenon, especially when used to compare two such data sets of phenomena.

tagairtí:

- tomhas: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Tá an téarma seo comhchiallach leis an téarma 'measure / tomhas' sa gcomhthéacs matamaitice / ríomheolaíochta atá i gceist anseo.

tomhas earráide (ainmfhocal): error *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs ríomhfhoghlama, luach a dhéanann tomhas ar cé chomh minic is a dhéanann samhail ríomhfhoghlama earráid, agus ar cé chomh dona is atá na hearráidí sin.

sainmhíniú (en): In the context of machine learning, a value that measures how often a machine learning model errs, and how bad those errors are.

tagairtí:

- earráid: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Ní léir an féidir 'earráid' a úsáid seachas 'tomhas earráide' de réir na bhfoclóirí thuas. Thairis sin, tá 'tomhas earráide' i bhfad níos léire agus níos intuigthe ó thús.
- Tá réimse leathan téarmaí eile a bhfuil bríonna comhchosúla acu (.i. botún, dearmad, tuathal, iomrall). Níor úsáideadh 'dearmad' toisc é a bheith bainteach chomh maith leis an gcuimhne, rud nach bhfuil i gceist anseo. Ní luaitear botún ná tuathal i gcomhthéacs eolaíochta na teicniúil. Is cosúil ó Fhoclóir Uí Dhónaill go bhfuil iomrall níos baintí le heaspa comhsheasmhachta (m.sh. urchar iomrall, iomrall céille, iomrall súil, srl). Thairis sin is uile, luann Foclóir de Bhaldraithe 'earráid' i gcomhthéacs teicniúil .i. i gcúrsaí gnó ('earráidí agus easnaimh eiscthe') agus míleata ('raonearráid'). Glactar leis mar sin.

tomhas (ainmfhocal): **measure** *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs matamaitice, luach a dhéanann cur síos cainníochtúil ar sonraí nó ar fheiniméan éigin, go háirithe nuair atá sé úsáidte chun dhá shraith sonraí / dhá fheiniméan chur i gcomparáid lena chéile.

sainmhíniú (en): In a mathematical context, a value that gives a quantitative description of data or some phenomenon, especially when used to compare two such data sets of phenomena.

tagairtí:

- tomhas: féach ar an téarma 'metric / tomhas'

nótaí aistriúcháin:

- Féach ar an téarma 'metric / tomhas'.

traenáil (ainmfhocal): **training** *sainmhíniú (ga)*: An próiseas a bhaineann le feabhsú samhla foghlama trí sonraí foghlama a thabhairt di.

sainmhíniú (en): The process of optimising a machine learning model by giving it data to learn from.

tagairtí:

- traenáil: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Ní bhíonn an téarma seo luaite i gcomhthéacs ríomhaireachta sna foclóirí thuas.

traenáil (briathar): **to train** *sainmhíniú (ga)*: Próiseas traenála a dhéanamh ar shamhail ríomhfhoghlama.

sainmhíniú (en): To perform training on a machine learning model.

tagairtí:

- traenáil: féach ar an téarma 'training / traenáil'

nótaí aistriúcháin:

- Féach ar an téarma 'training / traenáil'

tras-fhoghlaim (ainmfhocal): **transfer learning** *sainmhíniú (ga)*: úsáid cur chuige mion-feabhsaithe chun cur ar chumas samhla fhoghlama atá ann cheana (.i. atá réamh-thraenáilte) tasc nua a dhéanamh atá gaolmhar le tasc na bun-samhla.

sainmhíniú (en): the practice of fine-training a pre-existing (pre-trained) machine learning model to produce a new model that solves a different task related to the one the pretrained model could solve.

tagairtí:

- tras-: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- foghlaim: féach ar an téarma 'machine learning / ríomhfhoghlaim'

nótaí aistriúcháin:

- Níl aistriúchán déanta ar an téarma seo cheana go bhfios don údar (fiú ar Téarma.ie). Cumtar téarma nua mar sin, as an réimír 'tras-' agus an focal 'foghlaim'.

ualach (ainmfhocal): **weight** *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs ríomhfhoghlama nó matamaiticiúil, uimhir scálach a mhéadaítear le slonn (go háirithe chun raon na luacha aschuir ón slonn sin a athrú nó a shrianadh); nó, uimhir scálach a úsáidtear mar lipéad (mar shampla, ar chodanna de ghraf).

sainmhíniú (en): In the context of machine learning or mathematics, a scalar number that is multiplied with an expression (especially to change or restrict the range of values output by that expression); or, a scalar value used as a label (such as on elements of a graph).

tagairtí:

- uimhir: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]
- ualach: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4]*, Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

nótaí aistriúcháin:

- Luann Foclóir Uí Dhónall agus Stórchiste 'ualaigh' (briathar) mar théarma staitistiúil, ach ní luann siad 'ualach' sa gcomhthéacs céanna. Sin ráite, tá an fréamh céanna acu araon, agus ní féidir frása eile le 'ualach' (m.sh. uimhir ualaithe) a chumadh toisc go mbeadh ciall leis leis sin (.i. uimhir a bhfuil ualach curtha leis, seachas an t-ualach é féin).
- Tá ciall leis an téarma 'ualach' – ní Béarlachas é. I gcomhthéacs an meicnice staitistiúla, tá baint díreach idir ualaigh (mar uimhreacha) agus ualaigh mheicniúla. Ní hé gur aistriúchán ar fhocal Béarla é 'ualach', ach gur leagan Gaeilge de choincheap eolaíochta atá ann.
- Tá 'weight -j ualach' ar fáil ar téarma.ie – agus tá ciall éigin leis sin toisc go nglacann Foclóir Uí Dhónaill leis an téarma 'ualaigh' mar théarma staitistiúil.
- Cé go bhfuil focail le bríonna comhchosúla leis seo (uimhir, uimhir scálach, paraiméadar, srl), ní oireann ceann ar bith acu don bhrí sainmhínithe atá de dhíth anseo. Is féidir iad a úsáid go minic in ionad an téarma seo, ach ní i gcónaí.
- Athrú ó v1.1 alfa – bhí an téarma seo aistrithe mar 'uimhir ualaigh' cheana, as 'uimhir' agus 'ualach'. Ní shin an téarma ceart, áfach, agus rinneadh a chur i gceart don leagan seo den Fhoclóir Tráchtas.

ualaigh (briathar): to weight *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs ríomhfhoghlama nó matamaiticiúil, ualach a chur le slonn, le huimhir, nó le ní eile.

sainmhíniú (en): In the context of machine learning or mathematics, to apply a numerical weight to an expression, number or other thing.

tagairtí:

- ualaigh: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

nótaí aistriúcháin:

- Luann Stórchiste agus Foclóir Uí Dhónall 'ualaigh' mar théarma staitistiúil. (Is sa téarma 'meán ualaithe' a fheictear an téarma seo i Stórchiste.)
- Féach chomh maith ar an téarma 'weight / ualach'.
- Athrú ó leagan v1.1 alfa – bhí téarma mícheart ('uimhir ualaigh a chur le') sa bhFoclóir Tráchtas. Rinneadh é sin a athrú toisc fianaise ó Stórchiste agus ó Fhoclóir Uí Dhónaill.

ualaithe (aidiacht): weighted *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs ríomhfhoghlama nó matamaiticiúil, ualach a chur le slonn, le huimhir, nó le ní eile.

sainmhíniú (en): In the context of machine learning or mathematics, having a numerical weight.

tagairtí:

- ualaigh: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

nótaí aistriúcháin:

- Luann Stórchiste agus Foclóir Uí Dhónall 'ualaigh' mar théarma staitistiúil. (Is sa téarma 'meán ualaithe' a fheictear an téarma seo i Stórchiste.)
- Féach chomh maith ar an téarma 'weight / ualach'.

uilíoch (aidiacht): global *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs graif, sonraí, samhla, nó eile, ag trácht ar airíonna an graif / na sonraí / na samhla mar aonad amháin ar leibhéal leathan. Frithchiallach le is an téarma 'áitiúil'.

sainmhíniú (en): In the context of a graph, data, a model, etc, relating to features of the graph / data / model as a unit at a very broad level. Antonym to local.

tagairtí:

- uilíoch: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil leis an mbrí chéanna ó na foclóirí thuas.

- Níor cheart 'domhanda' a úsáid, toisc go mbíonn sé sin úsáidte chun trácht a dhéanamh ar an domhan.

veicteoir (ainmfhocal): vector *sainmhíniú (ga)*: Liosta ordaithe uimhreacha a shamhlaíonn pointe i spás, nó aistriú sa spás céanna.

sainmhíniú (en): An ordered list of numbers that represents a displacement in space, or a point in space.

tagairtí:

- veicteoir: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2], Williams et al. (2023) [5]

nótaí aistriúcháin:

- Tá an téarma sna foinsí thuas mar théarma matamaitice, agus glactar leis díreach mar atá mar sin.

áitiúil (aidiacht): local *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs graif, sonraí, samlach, nó eile, ag trácht ar airíonna a bhaineann le codanna áirithe den ghraf / de na sonraí / den tsamhail, gan trácht airíonna an ruda iomláin. Frithchiallach leis an téarma 'uillíoch'.

sainmhíniú (en): In the context of a graph, data, a model, etc, relating to features of sub-parts of the graph / data / model without reference to properties of the whole. Antonym to global.

tagairtí:

- uillíoch: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil le brí chomhchosúil ó na foclóirí thuas.

éadhlúth (aidiacht): sparse *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs graif eolais (nó fo-ghraif), gan móran ceangail le codanna eile den ghraf / den fho-ghraf.

sainmhíniú (en): In the context of a knowledge graph (or subgraph), lowly connected with other parts of the same graph / subgraph.

tagairtí:

- éadhlúth: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Luann Foclóir De Bhaldraithe agus Foclóir Uí Dhónaill an téarma seo mar théarma eolaíochta i gcomhthéacs air / an t-atmaisféar, ach leis an mbrí chéanna.
- Tá go leor téarmaí eile (.i. tearc, gann, srl), ach úsáidtear 'éadhlúth' toisc gur 'dlúth' an focal atá ar a mhalairt de rud.

éadhlúth (ainmfhocal): sparsity *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs graif eolais (nó fo-ghraif), cé chomh éadhlúth is atá sé.

sainmhíniú (en): In the context of a knowledge graph (or subgraph), how sparse it is.

tagairtí:

- éadhlúth: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Luann Foclóir De Bhaldraithe agus Foclóir Uí Dhónaill an téarma seo mar théarma eolaíochta i gcomhthéacs air / an t-atmaisféar, ach leis an mbrí chéanna.
- Tá go leor téarmaí eile (.i. tearc, gann, srl), ach úsáidtear 'éadhlús' toisc gur 'dlús' an focal atá ar a mhalairt de rud.

éifeachtacht (ama, fhuinnimh) (ainmfhocal): efficiency *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs ríomheolaíochta cé chomh maith is atá samhail nó próiseas ar thaobh an ama / úsáid fhuinnimh de.

sainmhíniú (en): In the context of computer science, how effective a model is according to time take or energy used.

tagairtí:

- éifeachtacht: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil leis an mbrí chéanna ó na foclóirí thuas.
- Féach chomh maith ar an téarma 'performance / éifeachtacht (ama, taisc)'.

éifeachtacht (ama, taisc) (ainmfhocal): performance *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs ríomheolaíochta cé chomh maith is a dhéanann samhail nó próiseas tasc éigin de réir tomhais éigin.

sainmhíniú (en): In the context of computer science, how well a model or process does some job as measured by some metric.

tagairtí:

- éifeachtacht: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil leis an mbrí chéanna ó na foclóirí thuas.
- De réir na bhfoclóirí thuas, ní dhéanann an Ghaeilge idirdhealú idir éifeachtacht ama (cé chomh sciobtha is a dhéantar tasc éigin) agus éifeachtacht taisc (cé chomh maith is a dhéantar tasc éigin). Tá an fhadhb céanna ag an mBéarla, mar a tharlaíonn. Mar fhreagra air, moltar tuilleadh comhthéacs a thabhairt nuair is gá (.i. trí 'éifeachtacht ama' nó 'éifeachtacht taisc' a úsáid).

Tagairtí

- [1] Patrick S. Dineen. *Foclóir Gaedhilge agus Béarla*. Baile Átha Cliath, Éire: Cumann na Scríbhneann Gaedhilge, 1934.
- [2] Niall Ó Dónaill. *Foclóir Gaeilge-Béarla*. Baile Átha Cliath, Éire: An Gúm, 1977.
- [3] Tomás de Bhaldraithe. *English-Irish Dictionary*. 1978. URL: <https://www.teanglann.ie/ga/eid/>.
- [4] Ó Dónaill agus Ua Maoileoin. *An Foclóir Beag*. 1991. URL: <https://www.teanglann.ie/ga/fb/>.
- [5] Nicholas Williams. *Stórchiste*. Ed. by Michael Everson. Dundee, Alba: Everttype, 2023.